

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, Z. Ú., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**PROBLEMATIKA ZNEUŽÍVÁNÍ NÁVYKOVÝCH
LÁTEK VE VĚZNICÍCH ČESKÉ REPUBLIKY**

Autor práce: Nikol Spoustová
Studijní obor: Bezpečnostně právní činnosti ve veřejné správě
Forma studia: Kombinovaná
Vedoucí práce: Mgr. Milan Kocík, MBA
Katedra: Právních oborů a bezpečnostních studií

VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH STUDIÍ, o.p.s.
Žižkova tř. 6, 370 01 České Budějovice

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení studenta: **Nikol Spoustová**

Studijní program: Bezpečnostně právní činnost
Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě
Forma studia: Kombinovaná
Místo studia: Příbram

Název bakalářské práce: **Problematika zneužívání návykových látek ve věznicích České republiky**

Název bakalářské práce v anglickém jazyce: **Problems of substance abuse in Prisons of the Czech**

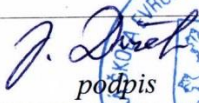
Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií
Vedoucí bakalářské práce : **Mgr. Milan Kocík, MBA**

Datum zadání bakalářské práce (měsíc, rok): březen 2020

Cíl bakalářské práce: Cílem bakalářské práce bude zjistit, jaké návykové látky odsouzení ve věznicích preferují a jaké jsou možné cesty ve věznicích pro jejich opatření. Dále, zda účinnost současných zavedených preventivních opatření ve věznicích týkající se samostatného zneužívání návykových látek jsou dostačující či nikoli, zda odsouzení toxikomani spolupracují s preventisty ve výkonu trestu odnětí svobody a jaká by byla možná další navrhovaná opatření.

Student: Nikol Spoustová	12. 6. 2020 datum	 podpis
Vedoucí práce: Mgr. Milan Kocík, MBA	12. 6. 2020 datum	 podpis

Schvaluji zadání bakalářské práce:

Vedoucí katedry: doc. JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.	24. 8. 2020 datum	 podpis
Prorektorka pro studium a vnitřní záležitosti: RNDr. Růžena Ferebauerová	27. 8. 2020 datum	 podpis
Pověřený rektor: doc. Ing. Jiří Dušek, Ph.D.	27. 8. 2020 datum	 podpis

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v seznamu použitých zdrojů.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce v elektronické podobě ve veřejně přístupné části infodisku VŠERS, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky vedoucího a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce systémem na odhalování plagiátů.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Milanovi Kocíkovi, MBA za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Dále bych ráda poděkovala respondentům Věznice Příbram-Bytíz, kteří mi poskytli své odpovědi a informace pro zpracování praktické části mé bakalářské práce.

ABSTRAKT

SPOUSTOVÁ, N. *Problematika zneužívání návykových látek ve věznicích České republiky: bakalářská práce*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2021. 63 s. Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Milan Kocík, MBA.

Klíčová slova: věznice, odsouzený, návyková látka, výkon trestu odnětí svobody

Bakalářská práce pojednává o současné drogové problematice ve věznicích České republiky. Jedná se o nejrozšířenější trestnou činnost odsouzených ve věznicích, jelikož uživatelé návykových látek tvoří převážný podíl vězeňské populace. Teoretická část této práce vychází především z odborné literatury, zákonů, pravidel a předpisů, týkající se vězeňské služby, odsouzených závislých osob a o nejčastěji užívaných návykových látkách ve věznicích. Cílem praktické části této bakalářské práce bylo zmapovat současnou drogovou problematiku ve věznicích České republiky. Potvrdit či vyvrátit, zda se stav drogové problematiky ve věznicích mění či nikoliv a pokud ano, jakým jde směrem. Pro tento výzkum bylo využito mužské věznice s ostrahou Příbram - Bytíz. Výzkum byl zaměřený na získání aktuálních informací týkající se vědomí přítomnosti drog mezi odsouzenými uvnitř věznice, znalost nejčastěji zneužívané a žádané drogy uvnitř věznice, způsoby průniku drog do věznice, dále se zamýšlí, zda současná zavedená preventivní opatření jsou dostačující či nikoli a popisuje, jaká by byla možná další navrhovaná opatření pro zmírnění této problematiky ve věznicích České republiky.

ABSTRACT

SPOUSTOVÁ, N. *The issue substance abuse in prisons in the Czech Republic: Bachelor Thesis*. České Budějovice: The College of European and Regional Studies, 2021. 63 p. Supervisor: Mgr. Milan Kocík, MBA.

Key words: Jail, Convicted, Addictive substance, Serving a custodial sentence

The bachelor thesis deals with current drug issues in prisons in the Czech Republic. This is the most widespread criminal activity of prisoners in prisons, as drug users make up the majority of the prison population. The theoretical part of this work is based primarily on professional literature, laws, rules and regulations concerning the prison service, convicted addicts and the most commonly used addictive substances in prisons. The aim of the practical part of this bachelor thesis was to map the current drug issues in prisons in the Czech Republic. To confirm or refute whether the state of the drug problem in prisons is changing or not, and if so, in which direction. A men's prison with security Příbram - Bytíz was used for this research. The research was aimed at obtaining up-to-date information on the awareness of the presence of drugs among convicts inside the prison, knowledge of the most commonly abused and requested drugs within the prison, ways of penetrating drugs into prison, further considering whether current preventive measures are sufficient or not. other proposed measures to alleviate this issue in the prisons of the Czech Republic were possible.

Obsah

Úvod	8
1 Cíl a metodika bakalářské práce	9
2 Vězeňská služba ČR	10
2.1 Charakteristika, úkoly a členění vězeňské služby.....	10
2.2 Výkon trestu odnětí svobody.....	11
2.3 Charakteristika, druhy a typy věznic.....	12
2.4 Problematika věznic v ČR.....	13
3 Drogová problematika ve věznicích	20
3.1 Rizika, která způsobují návykové látky ve věznicích.....	23
3.2 Nejčastěji užívané návykové látky ve věznicích.....	24
3.3 Průnik drog do věznic.....	27
3.4 Protidrogová prevence a léčba uživatelů drog.....	29
4 Spolupráce orgánů Vězeňské služby ČR s Policií ČR	35
5 Výzkumná část	39
5.1 Cíle a metoda výzkumu.....	39
5.2 Metoda vyhodnocení sběru dat a její výsledky.....	39
5.3 Navrhovaná opatření.....	50
Závěr	54
Seznam použitých zdrojů	56
Seznam zkratk	59
Seznam tabulek a grafů	60
Přílohy	61

Úvod

Návykové látky ve věznicích, jejich zneužívání mezi odsouzenými a následné rizikové chování jejich uživatelů se stává stále aktuálnějším problémem dnešní doby, se kterým se české věznice potýkají. V této době i přesto, že se jedná o velmi specifické prostředí, jsou drogy dostupné již ve všech věznicích ČR. Dle odhadu je v českých věznicích přibližně 80 % drogově závislých odsouzených.¹

Přestože ve výkonu trestu odnětí svobody má docházet k nápravě odsouzených vězňů po spáchání nejrůznější trestné činnosti a jejich následného začlenění do běžného života, dochází ve věznicích kromě k násilné, majetkové trestné činnosti k té nejrozšířenější a tou je zneužívání návykových látek ve věznicích.

Jelikož velká část odsouzených byla již uživateli návykových látek před jejich nástupem do výkonu trestu odnětí svobody a mnozí z nich se dostali do výkonu trestu právě kvůli jejich závislosti na drogách, ať už se jedná o samotné výrobce, dealery nebo jejich uživatele, kteří se do výkonu trestu odnětí svobody dostali kvůli způsobu obstarávání finančních prostředků na jejich nákup a užívání a to například krádežemi, loupežnými přepadeními, paděláním peněz. Ty v užívání návykových látek ve věznicích dále pokračují, následně uvnitř vytváří drogové subkultury a obchody s návykovými látkami. Menší část odsouzených se stane uživateli návykových látek až po nástupu do věznic, kdy jim tyto látky jsou například nabídnuty, podlehnou vlivu vězeňské subkultury, a nebo si je sami vyhledají odsouzení, aby jim napomohly ke zvládnutí jejich stresové situace z vězeňského prostředí. Problematika zneužívání návykových látek ve věznicích je tématem této bakalářské práce, která je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Práce definuje základní pojmy vězeňství a návykových látek, popisuje závislost vězňů na drogách, jejich rizikové účinky, nejběžnější cesty a způsoby opatření drog a posouzení, zda současná preventivní protidrogová opatření jsou dostačující, či nikoli.

¹ O BASE. *Drogy ve vězení* [online]. 2017 [cit. 2020-08-27]. Dostupné z: <http://obase.cz/kdyz-musite-do-vezeni/drogy-ve-vezeni/>.

1 Cíl a metodika bakalářské práce

Cílem bakalářské práce bude zjistit, jaké návykové látky odsouzení ve věznicích v současné době preferují, jaké jsou možné cesty pro jejich opatření. Dále vyhodnotit, zda drogová problematika ve věznicích v ČR i nadále stoupá, zda účinnost současných zavedených preventivních opatření, týkající se samotného zneužívání návykových látek jsou dostačující či ne a zda odsouzení toxikomani spolupracují s preventisty ve výkonu trestu odnětí svobody a vede to k pozitivním výsledkům či nikoli.

Teoretická část této práce je zpracována především za využití studia odborných zdrojů, literatury, zákonů, pravidel, předpisů a základních informací týkající se Vězeňské služby, definuje základní pojmy vězeňství, dle dosavadních výzkumů poukazuje na nejčastěji užívané návykové látky ve věznicích, které jsou odsouzenými preferovány, poukazuje na rizikové chování odsouzených závislých osob, na doposud zjištěné a odhalené způsoby obstarávání drog ve věznicích a popisuje spolupráci policejních orgánů VS a Policie ČR při jejich odhalování.

V praktické části této práce je zmapována současná drogová problematika ve věznicích ČR a to v konkrétní mužské věznici s ostrahou Příbram - Bytíz. Výzkum byl zaměřený na získání aktuálních informací týkající se vědomí přítomnosti drog mezi odsouzenými uvnitř věznice, znalost nejčastěji zneužívané a žádané drogy uvnitř věznice, způsoby průniku drog do věznice, dále na funkčnost ochranných a léčebných opatření a závěrem navrhovaná další možná řešení drogové problematiky.

Pro tuto část této bakalářské práce byl zvolen výzkum kvantitativní metodou a formou vyplnění dotazníku respondenty uzavřené cílové skupiny.

V závěru této práce se posuzuje, zda současná zavedená preventivní opatření ve věznicích jsou funkční a dostačující či nikoli a jaká by byla možná další navrhovaná opatření pro zmírnění této problematiky ve věznicích.

2 Vězeňská služba České republiky

2.1 Charakteristika, úkoly a členění vězeňské služby

Vězeňská služba České republiky (dále jen VS ČR) je ozbrojený bezpečnostní sbor, který má postavení správního orgánu ozbrojeného bezpečnostního sboru v čele s generálním ředitelem s působností na území celé České republiky. Je zřízena zákonem České národní rady dle zákona č. 555/1992 S., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky. Vězeňská služba České republiky spravuje a střeží vazební věznice a věznice, střeží ústavy zabezpečovací detence, výkon trestu odnětí svobody a eskorty těchto osob dle stanoveného zákona. Za činnost vězeňské služby zodpovídá generální ředitel vězeňské služby ministrovi spravedlnosti. Vězeňská služba jako celek je podřízena Ministerstvu spravedlnosti.²

Vězeňská služba je organizační složkou státu, hospodaří s majetkem státu a je účetní jednotkou. Prostřednictvím programů působí na osoby ve výkonu trestu odnětí svobody s cílem vytvářet předpoklady pro jejich řádný způsob života po propuštění. Dále provozují hospodářskou činnost za účelem zaměstnávání osob, vytváří podmínky pro pracovní a jinou účelnou činnost osob ve výkonu vazby, zabezpečovací detence a ve výkonu trestu odnětí svobody, poskytují odbornou péči a zdravotní služby ve svých zdravotnických zařízeních a zabezpečují vzdělávání příslušníků Vězeňské služby a občanských zaměstnanců. Dále objasňují a prověřují vlastními orgány trestné činy osob spáchané ve výkonu trestu odnětí svobody, jsou oprávněny používat podpůrné operativně pátrací prostředky a spolupracují s Policií ČR.

Úkoly Vězeňské služby ČR dle §2 zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní ČR zajišťuje vězeňská stráž, justiční stráž, správní služba, pověřené orgány Vězeňské služby a Akademie Vězeňské služby.

Vězeňská stráž - střeží vazební věznice, věznice, zajišťuje pořádek a kázeň dle platných pravidel a norem, střeží, předvádí a provádí eskorty odsouzených vězňů například k lékaři, do jiného typu věznice nebo do zabezpečovací detence.

² MATES, P., ŠKODA, J., VAVERA, F. *Veřejné sbory*. PRAHA: Wolters Kluwer, 2011. První vydání. s. 28. ISBN 978-80-7357-572-4.

Justiční stráž - je součástí vězeňské služby, která zajišťuje pořádek a bezpečnost v budovách soudů, státních zastupitelství a Ministerstva spravedlnosti, chrání úřední a další osoby například v budovách soudů, zabraňují vstupu nepovolaných osob.

Správní služba - rozhoduje ve správním řízení, zabezpečuje organizační, ekonomickou, vzdělávací, výchovnou, zdravotní a další odbornou činnost.

Pověřené orgány vězeňské služby - mají postavení a plní úkoly policejního orgánu v řízení o trestných činech osob, které spáchaly trestní čin ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody a zabezpečovací detence. Náleží jim též oprávnění používat podpůrné operativně pátrací pomůcky.³

2.2 Výkon trestu odnětí svobody

Jde o jeden z druhů trestů udělovaný soudem pachateli za spáchaný trestný čin, při kterém je odsouzený přinucen strávit určenou dobu na určeném místě obvykle ve státním vězení. Řídí se zákonem o výkonu trestu odnětí svobody č. 169/1999 Sb. Trest odnětí svobody v České republice může být udělen do maximální výše 20 let, spáchá-li pachatel trestný čin ve prospěch organizované zločinecké skupiny, může být navýšen, nebo jde-li o tzv. výjimečný trest. Účelem výkonu trestu odnětí svobody je působit na odsouzené tak, aby snižovali nebezpečí recidivity svého kriminálního chování, aby se jim zabránilo v dalším páchání trestné činnosti a zachoval se mezi lidmi žádaný společenský pořádek.⁴

Hlavním cílem trestu odnětí svobody je především ochrana společnosti před kriminalitou, působit ve výkonu trestu na odsouzené výchovně, vytvořit jim životní podmínky umožňující vězňům, aby bylo dosaženo změny v jejich chování a vedli po propuštění soběstačný život a úspěšně se začlenili do společnosti v souladu se zákonem. Ze své povahy jde o druh trestu, který je nejdůraznější, nejpřísnější ale také finančně nejnákladnější. K zajišťování této důležité funkce trestu a k poskytování

³ KONCEPCE-VĚZEŇSTVÍ DO ROKU 2025 [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky [cit. 2020-08-22]. s. 27. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2017/06/Koncepce-vezenstvi.pdf>.

⁴ O BASE. *Výkon trestu odnětí svobody* [online]. 2020 [cit. 2020-08-27]. Dostupné z: <http://obase.cz/vyklad-pojmu-z-vezeni/vyklad-dle-zakona/vykon-trestu-odneti-svobody/>.

efektivní peniterciární péče je třeba vytvářet a udržovat vhodné podmínky jak materiálně technické tak personální.⁵

2.3 Charakteristika, druhy a typy věznic

V České republice je dnes 25 věznic, dále 10 věznic vazebních a 2 detenční ústavy. K 1.10.2017 byl zákon č.169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody novelizován zákonem č. 58/2017 Sb., v němž došlo ke změnám v členění věznic. Do té doby se věznice členily dle závažnosti trestných činů, stupně zabezpečení a režimu výkonu trestu na věznice typu *s dohledem, s dozorem, s ostrahou a se zvýšenou ostrahou*. Dnes se již věznice člení pouze do dvou základních typů. O typu věznice, do které bude odsouzený zařazený, rozhoduje soud a to dle závažnosti spáchaného trestného činu, délce uloženého trestu a nebezpečnosti odsouzeného. Zvláště se umísťují prvotrestaní odsouzení, za nedbalostní trestné činy, recidivisté a za zvláště se umísťují odsouzení za nebezpečné trestné činy.

a) Věznice s ostrahou

Do věznice s tzv. mírnějším režimem (dohledem), které se dále dělí na jednotlivá oddělení *s nízkým, středním a vysokým stupněm zabezpečení* se umísťují odsouzení za převážně nedbalostní trestné činy a prvotrestaní odsouzení. Odsouzení se umísťují na jednotlivá oddělení dle míry vnějšího a vnitřního rizika. Tím je například délka trestu, forma zavinění, individuální charakteristika odsouzeného. Vyhodnocením těchto rizik u odsouzeného odbornou komisí vězeňské služby a souhlasem ředitele je odsouzený umístěn na jednotlivá oddělení.

b) Věznice se zvýšenou ostrahou

Jedná se o věznice s přísnějším režimem, do těchto věznic se umísťují odsouzení, kterým byl uložen výjimečný trest odnětí svobody za trestný čin spáchaný ve prospěch organizované zločinecké skupiny, kterému byl za zvláště závažný zločin uložen trest odnětí svobody nejméně 8 let, recidivisté. Odsouzení se pohybují pouze uvnitř věznic s dozorem vězeňské služby.

⁵ KONCEPCE-VĚZEŇSTVÍ DO ROKU 2025 [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky [cit. 2020-08-22]. s. 136. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2017/06/Koncepce-vezenstvi.pdf>.

c) *Zvláštní věznice pro mladistvé*

Do vězení pro mladistvé se umístí ují odsouzení mladší 18 let rozhodnutím soudů

- Věznice dále oddělují
 - a) muže od žen
 - b) mladistvé od dospělých
 - c) recidivisty od prvotrestaných
 - d) osoby s duševními poruchami nebo poruchami chování
 - e) osoby velmi nebezpečné⁶
- Samotná věznice je členěna do oddělení a referátu: Oddělení vězeňské a justiční stráže, Oddělení výkonu vazby a trestu, Zdravotní oddělení, Správní oddělení, Ekonomické oddělení, Oddělení logistiky, Oddělení prevence a stížností, Personální oddělení.⁷
- Dále se dělí na **uniformované zaměstnance** (jako je eskortní služba, strážníci, dozorcí, vrchní inspektoři), ti jsou ve vztahu k České republice ve služebním poměru a řídí se zákonem č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů. **Civilní zaměstnanci** (těmi jsou vychovatelé, psychologové, pedagogové, terapeuti, sociální pracovníci, zdravotní personál). Ti jsou v pracovněprávním poměru a tento vztah se řídí zákonem č. 262/2006 Sb., zákoníkem práce, v platném znění.

V této práci je zpracována a popsána problematika konkrétně v mužských věznicích a to ve výkonu trestu odnětí svobody, s ohledem na věznici Příbram, které se v práci dále podrobněji věnuje.

2.4 Problematika věznic v ČR

Věznice jsou specifická prostředí, která mají svůj řád a svá přísná pravidla. Z tohoto pohledu musí být věznice bezpečné a řádně zabezpečené. Jakákoliv bezpečnostní opatření s sebou přinášejí mnoho úkonů a opatření, jako jsou například

⁶ ČESKO. Zákon č. 169 ze dne 30. června 1999, o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1999, částka 58, s. 3171. ISSN 1211-1244.

⁷ SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie II.díl, Teorie a praxe zacházení s vězňnými*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. 1. vydání, str.10. ISBN 978-80-7372-204-3.

prohlídky cel, osobní prohlídky, režimová opatření, spousta překážek, čímž se navyšuje napětí mezi vězni a personálem. Větší fluktuace vězňených osob vede k i četnějšímu páchání trestné činnosti.⁸

Přeplněnost věznic je jedním z problémů, se kterými se vězeňská služba potýká. Současná kapacita českých věznic je vytížena na 110 %. Česká republika disponuje celkem s 25 věznicemi, 10 vazebními věznicemi a 2 detenčními ústavy. Jak je vidět, počet osob, které se dostávají do výkonu trestu za spáchanou trestnou činnost se ale rok od roku nápadně zvyšuje (viz. *tabulka č. 1*) a stále častěji se vracejí za mříže stejní lidé, recidivisté. Ti jsou pak umístovány většinou po čtyřech i více lidech na jednu celu. Výjimkou nejsou ani cely o deseti lidech. Tuto problematiku zcela jistě nevyřeší amnestie prezidenta, která dodnes čelí kritice společnosti a není efektivním ani dlouhodobým řešením. Situaci neřeší ani rozšiřování nebo výstavba nových věznic, jelikož jde o velmi nákladnou záležitost a také obavu obyvatel v místech jejich vzniku.

Tabulka č. 1 - počet odsouzených osob ve výkonu trestu odnětí svobody⁹

Rok	2000	2005	2008	2010	2012	2014	2016	2018	2019
celkem	15571	16077	18100	19449	20429	16433	20501	19677	19155

Nabízí se možnost, tuto situaci alespoň z části řešit tzv. alternativními tresty a přístupy. Alternativní tresty mohou řešit problém přeplněných věznic. I krátkodobý výkon trestu odnětí svobody může narušit vazby odsouzeného na rodinu, společnost a další vztahy. Navíc odsouzený nemůže nahradit způsobenou škodu, přičemž pobyt ve vězení je sám o sobě finančně velmi nákladný. Také není výjimkou, že pachatel, místo toho, aby došlo při vykonání jeho trestu k jeho nápravě, z vězení odchází s novými radami a triky od zkušených kolegů.¹⁰

⁸ SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie III. díl, Negativní jevy ve vězení*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. 1. vydání, str. 9. ISBN 978-80-7372-205-0.

⁹ MĀSIAROVÁ, L. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2019* [online] 2020 [cit. 2021-01-02]. s. 141. Dostupné z: [https://vscr.cz/wp-content/uploads/2020/05/statisticka-rocenka-Vězeňské-sluzby-České-republiky-za-rok-2019.pdf](https://vscr.cz/wp-content/uploads/2020/05/statisticka-rocenka-Vezeňské-sluzby-České-republiky-za-rok-2019.pdf).

¹⁰ PRÁVO 21. *Přeplněnost věznic a amnestie jako řešení? Hledíme raději dlouhodobá východiska* [online]. 2020 [cit. 2020-11-20]. Dostupné z: <https://pravo21.online/pravo/preplnenost-veznic-a-amnestie-jako-reseni-hledejme-radeji-dlouhodobá-vychodiska>

Nízká zaměstnanost a málo práce pro vězně je dalším z problémů věznic ČR. Zařazování odsouzených do práce je jedním ze základních prvků působení na odsouzené. Před rokem 1989 byla pracovní výchova přeceňována a tvořila základ pro hodnocení přístupu vězně k výchovnému procesu i tzv. stupeň dosažené převýchovy. Zaměstnanost osob ve výkonu trestu odnětí svobody je jako povinnost zakotvena v zákoně č. 169/1999 Sb., pokud odsouzený není pracovně neschopný či zdravotně nezpůsobilý. Zatímco standard bydlení a možnosti aktivit pro volný čas se ve většině věznicích zlepšuje, práce pro odsouzené není stále dost, a to i z hlediska velkého počtu uvězněných osob. S odsouzenými ve výkonu trestu odnětí svobody by se mělo více pracovat, řešit jejich zaměstnanost a zadluženost, značná část vězňů by možnost pracovat ohodnotila spíše pozitivně, kdyby si zkrátily čas ve výkonu trestu a zároveň splatili alespoň část svých dluhů například na výživném. V rámci prevence nezaměstnanosti zajišťovat rekvalifikační kurzy v různých profesích s cílem připravovat odsouzené na to, aby po propuštění z výkonu trestu získali co nejdříve práci a začlenili se tak zpět do společnosti a běžného života. Vězeňská služba se snaží tuto problematiku řešit a navyšuje počty aktivit a projektů vedoucí k zaměstnávání vězňů. Je jen velmi úzký počet věznic, které disponují vhodnými prostory ale i dostatkem personálu k zajištění dohledu nad pracovní činností odsouzených mimo věznice. Odsouzení jsou zařazovány na pracoviště ve vnitřním provozu věznic (údržbáři, kuchaři, tzv. chodbaři) a vlastní výrobě, v provozovnách Střediska hospodářské činnosti a u cizích subjektů.¹¹ Vývoj zřizování provozoven Středisek hospodářské činnosti za účelem zaměstnávání odsouzených osob se od roku 2002 do současné doby vyvíjí pozitivně. V roce 2018 Vězeňská služba České republiky realizovala svou hospodářskou činnost ve 27 organizačních jednotkách, ale naopak zaměstnanost na pracovištích mimo věznice se snižuje. Aktuální zaměstnanost odsouzených je 49,73%, což představuje 6743 osob, tento stav je aktuální k měsíci listopad 2020.¹²

Trestná činnost páchaná odsouzenými ve výkonu vazby a trestu odnětí svobody od roku 2014 kontinuálně a enormně narůstá v počtu páchaní trestných činů ve všech věznicích v ČR. Počet prověřování trestných činů policejními orgány vězeňské služby rok od roku stoupá. Jednoznačně vyšší počet prověřovaných osob je evidovaný u vícekrát vězněných osob, recidivistů, což je zapříčiněno jejich zkušenostmi.

¹¹ SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie, I. díl, Úvod do teorie trestu a trestání*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. 1. vydání, str. 43. ISBN 978-80-7372-203-6.

¹² GENERÁLNÍ ŘEDITELSTVÍ Vězeňské služby ČR. *Aktuální počty zaměstnaných vězňů* [online] 2021 [cit.2021-01-06]. Dostupné z <https://www.vscr.cz/informovani-servis/rychla-fakta/aktualni-pocty-zamestnanych-veznu/>

Tabulka č. 2 - trestná činnost osob ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody a zabezpečovací detence, TČ ve VTOS samostatně ve statistice uvedena není (viz. odkaz 13).

Rok	zahájeno prověřování	proti vězněným osobám
2017	902	1098
2018	1070	1269
2019	1513	1736

V roce 2018 bylo dle § 158/3 tr. řádu zahájeno 1070 prověřování pro podezření se spáchání trestného činu spáchaného ve věznicích a to proti 1269 vězněným osobám (*tabulka č. 2*). Počet případů a počet vězněných osob, proti kterým bylo vedeno trestní řízení přímo jen v souvislosti s drogami znázorňuje *tabulka č. 3 a tabulka č. 4* uvádí jejich konkrétní nezákonné jednání.

Tabulka č. 3 - počet případů a počet vězněných osob, proti kterým bylo vedeno trestní řízení v souvislosti s drogami (viz. odkaz 13).

Ukazatel	2016	2017	2018
Počet případů	239	351	396
Počet osob	305	458	454

Tabulka č. 4 - nezákonné jednání vězněných osob související s drogami.¹³

Typ nezákonného skutku	2016	2017	2018
Aplikace drog	177	268	279
Držení drog	28	46	52
Jiný trestný čin	36	44	74
Nezjištěno	1	1	1

V roce 2018 (*tabulka č. 4*) bylo v souvislosti s drogami vedeno celkem 396 trestních řízení a to nejčastěji z důvodů užití a držení OPL. Ostatní zjištěné skutky souvisely s nálezem drog ve věznici, s pořízováním nebo distribucí drog ve věznici. V ojedinělých případech se jednalo i o podstrčení drog do jídla jiné vězněné osoby nebo

¹³ MRAVČÍK, M. a kol. *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2019*. vydavatelství Praha: Úřad práce České republiky, 2020. str. 141-142. ISBN:978-80-7440-254-8.

nález injekční stříkačky. Z právní kvalifikace byly zjištěné skutky nejčastěji kvalifikovány jako trestný čin:

- proti pořádku ve věcech veřejných dle §337/1g trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.) **Maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání**
- obecně nebezpečné dle § 283/1 tr. zákoníku **Nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a jedy**
- obecně nebezpečné dle § 284 tr. zákoníku **Držení drog pro vlastní potřebu §284**
- obecně nebezpečné dle § 287 tr. zákoníku **Šíření toxikomanie**
- proti životu a zdraví, nejčastěji prověřované dle §146 tr. zákoníku **Ublížení na zdraví**
- proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, dle § 175 tr. zákoníku **Vydírání**¹⁴

Nejčastěji dochází k páchání trestné činnosti vězňenými osobami ve věznicích s ostrahou. Obecně platí, čím větší věznice, tím dochází k četnějšímu nárůstu trestné činnosti odsouzených. Důvodů proč odsouzení pokračují ve své trestné činnosti i za zdmi věznice může být hned několik. Záleží na jejich povaze, návycích, závislostech a jakou mají předchozí kriminální zkušenost. Jednoznačně lze uvést, že jednou z nejčastějších příčin páchání trestné činnosti uvnitř věznic je jejich psychická a také fyzická závislost na omamných a psychotropních látkách, na jejichž užívání byli odsouzení závislí již před nástupem do výkonu trestu. Tito uživatelé v užívání návykových látek ve věznicích dále pokračují, následně uvnitř věznic vytváří drogové subkultury a obchody s návykovými látkami. U určité skupiny lidí může také dojít k tzv. disocialitě vězňených osob, kdy se odsouzení nedokáží smířit s trestem, může u nich nastat šok z uvěznění, který je způsoben náhlou změnou materiálního a psychosociálního prostředí, dlouhodobým odloučením od rodiny, ztrátou intimity, životních jistot, omezení prostoru, soukromí, neschopnost snášet a vyrovnávat se se zátěží a tlaky vězeňského prostředí.

Dalším důvodem trestné činnosti vězňených osob je charakteristika jejich osobnosti, biologické, psychické a sociální faktory, které způsobují poruchy chování například agresi, jež může být u odsouzených osob vygradovaná značnou kumulací

¹⁴ MĀSIAROVÁ, L. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2018* [online] 2019 [cit. 2020-11-20]. s. 188. Dostupné z: <https://vscr.cz/content/uploads/Statistická-ročenka-2018.pdf>.

problémových osobností, dlouhodobými pobyty uvnitř vězení a soustředění většího počtu osob v malých prostorách. K agresivitě vězňů často dochází u odsouzených, které mají agresivní sklony nebo trpí nějakými poruchami osobnosti. Většinou se jedná o fyzickou, verbální a nepřímou agresi. Nejčastěji se agrese v penitenciárním prostředí rozděluje na agrese vězně vůči zaměstnancům, nebo k agresi mezi vězni navzájem, kdy následně dochází orgány vězeňské služby k prověřování různých trestných činů, jak je již v kapitole zmíněno, nebo se jedná o fyzické útoky odsouzených vůči zaměstnancům vězeňské služby, kdy jsou následně prověřovány dle §325 tr. zákoníku. Násilí proti úřední osobě.¹⁵

Dalšími významnými příčinami jsou negativní jevy v českých věznicích. Jde například o nebezpečí vzájemné demoralizace vězňů, kteří vedou ve vězení **tzv. druhý život** a postupem času jsou prizonizováni, ovlivněni vězeňským prostředím. **Prizonizací** je tzv. negativní adaptace vězně na podmínky života ve vězení, kdy se snižuje pravděpodobnost úspěšné reintegrace jedince do normální společnosti. Prizonizace má dvě podoby institucionalizace (což je výsledek adaptace na přísně a vysoce organizovaný život ve vězení časový režim, pořádek, kázeň) a ideologizace (což je proces přijetí hodnot a norem kriminální subkultury, která má desocializační charakter).¹⁶

V tzv. druhém životě se vězni řídí za katrem svými pravidly, jejich nedovolenou činností je černý trh s drogami a léky s psychotropními účinky, které jsou příčinou právě mnoha konfliktů mezi vězni, dochází zde i k zastrašování ostatních vězňů, rvačky, šikana, vydírání, vzájemné napadání, sexuálnímu obtěžování, homosexualita a okrádání, zhoršování psychického a zdravotního stavu vězňů, kteří své léky, které mají sami užívat na nějakou nemoc, raději směňují nebo vymění např. za cigarety nebo potraviny. Ačkoliv se snaží vězeňská služba tyto agresory sledovat, je proti zmíněným projevům tzv. druhého života vězňů bezmocná.¹⁷

Ve věznicích se také nedaří odhalovat opakované snahy o pašování drog a nepovolených předmětů za zdi zařízení, jako jsou například mobilní telefony, které vězni využívají k přípravě a páchání další trestné činnosti, nebo může docházet k úniku

¹⁵ SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie III. díl, Negativní jevy ve vězení*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. 1. vydání, str. 68. ISBN 978-80-7372-205-0.

¹⁶ SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie III. díl, Negativní jevy ve vězení*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. 1. vydání, str. 10, 44. ISBN 978-80-7372-205-0.

¹⁷ SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie III. díl, Negativní jevy ve vězení*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. 1. vydání, str. 17. ISBN 978-80-7372-205-0.

informací. Nejvýraznější problém je pocíťován ve vazebních věznicích, kdy používáním mobilních telefonů může docházet k maření vyšetřování. To však není jediný způsob úniku informací komplicům či jiným osobám. Přesto že jsou dnes již samozřejmostí kontroly při vstupech do zařízení, detektory kovů, rentgeny zavazadel, speciálně cvičení psi na odhalování drog, tyto problémy připouští všechna zařízení věznic. Opakované namátkové testy, kontroly, kázeňské tresty odsouzené ani jejich komplice mimo vězení neodradí. K únikům informací i pašování nepovolených předmětů může docházet i přes vstupující osoby do věznic a v některých případech i přes zaměstnance zařízení.¹⁸

Jako nejzávažnější problém současného vězeňství, jak už bylo v této práci zmíněno, je problematika návykových látek, drog, jejich pašování, výroba i distribuce uvnitř zařízení a to ve všech věznicích ČR. Této problematice se samostatně věnuje následně celá kapitola a na tuto bude navazovat i praktická část této bakalářské práce.

¹⁸ IDNES. *Věznice ve středních Čechách jsou plné. Nad kapacitu je tři sta vězňů* [online] 2020-09-20 [cit. 2020-12-15]. Dostupné z: www.idnes.cz/praha/zpravy/plne-kapacity-stredoceskyh-veznic.

3 Drogová problematika ve věznicích

„Specializované výzkumy vězňených pachatelů potvrdily již počátkem 80. let, že se droga stala statusovým symbolem větší části vězeňské kriminální subkultury“.¹⁹

Drogová problematika v oblasti zneužívání a nelegální distribuce drog je v současné době problém celé české i světové populace a nevyhýbá se tak ani našim věznicím. Jedná se o užívání, přechovávání a distribuci OPL ve věznicích. Tato problematika velmi zatěžuje celou sféru vězeňské služby a je jedním z nejvýznamnějších kriminogenních faktorů současnosti ve všech věznicích České republiky, přestože věznice jsou prostředí, kde je dle § 28 odst. 3 zákona o výkonu trestu odnětí svobody výroba, přechovávání, užívání drog a konzumace alkoholu nelegální a zakázaná. Proto je třeba této problematice a závislosti věnovat více pozornosti. V běžné populaci dynamika růstu závislých osob a osob experimentujících s drogami má zrychlující se tendenci. Zvyšuje se nárůst prvokonzumentů, snižuje se i věková hranice osob experimentujících s drogami na mladou generaci, zvyšuje se počet osob, které od experimentování přecházejí k pravidelnému užívání drog, různorodé jsou i druhy užívaných drog, tudíž lze předpokládat i vyšší nárůst u populace vězeňské.²⁰

Právě z tohoto důvodu jsou téměř veškeré přidělené finanční prostředky ministerstvem spravedlnosti určeny pro vězeňskou službu na řešení právě drogové problematiky. Tyto prostředky se nejčastěji využívají na monitoring drog v moči, na zavedení programů bezdrogových zón, využití služební kynologie, na zvýšení počtu krizových oddělení, vybavení protidrogových poraden, výcvik personálu zabezpečující primární, sekundární, terciální prevenci drogové problematiky, na realizaci terapeutických programů odsouzených ve speciálních oddělení pro toxikomany a vzdělávání vězeňského personálu se zaměřením na drogovou problematiku.²¹

Dělení vězňů ve vztahu k drogám

1. skupinu tvoří vězni, kteří nikdy drogu neužívali a nehodlají s tím začínat ani ve vězení

¹⁹SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie III. díl, Negativní jevy ve vězení*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. 1. vydání, str. 37. ISBN 978-80-7372-205-0.

²⁰MAREŠOVÁ, A. a kol. *Drogová problematika ve věznicích ČR a některých zahraničních věznicích*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000. 1. vydání str. 7. ISBN 80-86008-84-3.

²¹MAREŠOVÁ, A. a kol. *Drogová problematika ve věznicích ČR a některých zahraničních věznicích*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000. 1. vydání str. 17. ISBN 80-86008-84-3.

2. skupinu tvoří vězni, kteří v civilu byli uživateli drog a ve vězení se chtějí tohoto návyku zbavit
3. skupinu tvoří vězni, kteří v civilu nebyli uživateli drog, ale je u nich riziko, že ve vězení začnou být jejich uživateli
4. skupinu tvoří vězni, kteří byli v civilu uživateli a budou v tom pokračovat i za zdmí vězení a dál šířit mezi spoluvězně
5. skupinu tvoří vězni, kteří mají nařízenou ochrannou léčbu – protialkoholní, protitoxikomanickou.²²

Z následující (tabulky č. 5) vyšetřených a ošetřených vězněných osob ve věznicích dle statistických údajů VS ČR od r. 2014-2019 vyplývá, že koncentrace drogově závislých osob ve vězeňské populaci každoročně zaznamenává nárůst a je tedy nezbytné přijmout důrazná opatření, která budou směřovat k posílení terapeuticko-léčebného přístupu, k poskytování adiktologické péče, k mechanismům zabraňující průniku drog do vězeňského prostředí, přísněji trestat porušení zákona o výkonu trestu odnětí svobody a chránit osoby doposud neužívající návykové látky.

Tabulka č. 5 - počty drogově závislých osob ve věznicích, evidovaných ZS.²³

Rok	2013	2014	2016	2018	2019
Počty drogově závislých	8468	11022	11381	12204	12429

Drogová závislost u odsouzených se zjišťuje u osob bezprostředně při jejich nástupu do výkonu vazby nebo trestu odnětí svobody při vstupní prohlídce dle Nařízení ministra spravedlnosti č.4/2008 o poskytování zdravotní péče osobám ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody. Jejím účelem je zjistit zdravotní stav odsouzeného, rozhodnout o zdravotní způsobilosti k pracovnímu zařazení, provádět vstupní plošné testování na přítomnost návykových látek a alkoholu nastupující do výkonu vazby a do

²² MAREŠOVÁ, A. a kol. *Drogy a česká vězeňská populace v kontextu drogové scény a trestně právní legislativy*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003. 1. vydání str. 73. ISBN 80-7338-018-8

²³ KONCEPCE-VĚZEŇSTVÍ DO ROKU 2025 [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky [cit. 2020-08-22]. s. 83. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2017/06/Koncepce-vezenstvi.pdf>.

výkonu trestu s délkou trestu přesahující 4 měsíce. Při fyzikálně somatickém vyšetření se také zaměřuje na zjevné známky užívání drog, jako jsou vpichy a phlegmony.²⁴

Drogová závislost je závislost mezi člověkem a drogou, který se stává při opakovaném užití závislí a značně začne ovlivňovat život jedince. Drogovou závislost můžeme rozdělit na psychickou a fyzickou. Psychická závislost vyvolává neovladatelnou touhu po droze, která jedince nutí k opakovanému užití drog a na fyzickou závislost, kdy se droga stane součástí metabolismu, kdy při jejím vysazení tělo reaguje tzv. abstínencí a u jedince se začnou objevovat abstinenci stavy (třes, nesoustředěnost, pocení). Psychická závislost je pro jedince mnohem horší než fyzická závislost. Například užívání kokainu, což je psychostimulans s výrazným psychostimulačním účinkem (euforie, pocit energie, výkonosti) a aplikuje se hlavně šňupáním nebo kouřením. Jeho účinek je podobný účinku amfetaminů, ale působí silnou psychickou závislost bez fyzické závislosti, má kratší poločas a tedy i kratší účinek než amfetaminy. Jaké jsou hlavní příčiny zneužívání drog ve věznicích, nám ukazuje (tabulka č. 6), která byla vytvořena dle provedeného výzkum drogové scény vězňených pachatelů.

Jednoznačně lze tedy usoudit, že mezi hlavní příčiny zneužívání drog ve věznicích je skutečnost, že značná část odsouzených brala drogy již venku, tedy již před nástupem do vězení a další nejčastější příčinou zneužívání drog ve věznicích je nuda odsouzených a zpestření si života za zdmi věznic.

Tabulka č. 6 - příčiny zneužívání drog ve vězení v %²⁵

Příčiny	mladiství	muži netrestaní	muži trestaní
Aby přežili	12,8	7,6	4,5
Z nudy	15,4	18,5	19,3
Ze zvědavosti	2,6	1,7	5,1
Aby zapomněli	11,5	8,4	13
Být jako ostatní	-	2,5	2,3

²⁴ KONCEPCE-VĚZEŇSTVÍ DO ROKU 2025 [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky [cit. 2020-10-10]. s. 89. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2017/06/Koncepce-vezenstvi.pdf>.

²⁵ SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie III. díl, Negativní jevy ve vězení*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. 1. vydání, str. 39. ISBN 978-80-7372-205-0.

Zpestření života	19,2	24,4	30,1
Vyvolání zážitku	2,6	5,9	8,5
Aby byli v klidu	10,3	10	13,6
Jsou nemocní	1,3	2,5	2,8
Brali i venku	24,4	26,9	31,8
Zvýšení výkonu	-	-	1,7
Mají slabou vůli	5,1	10,9	12,5
Dodají si odvalu	6,4	8,4	5,1
Náhražka za alkohol	2,6	7,6	5,1

3.1 Rizika, která způsobují návykové látky ve věznicích

Drogová problematika uvnitř věznic s sebou přináší i mnohá rizika pro vězeňskou populaci i zaměstnance Vězeňské služby a proto je důležité s těmito riziky počítat, mapovat jejich výskyt a distribuci. Největší rizika, která nám drogy do věznic přinášejí, jsou:

Bezpečnostní rizika – jako bezpečnostní riziko se jeví nepředvídatelné a agresivní chování vězňených osob po požití omamných a psychotropních látek (OPL), jejich pokusy o nezákonné pašování drog do vězení a také korupce osob, kteří přijdou s vězňenými osobami do styku (obhájci, lékaři, zaměstnanci Vězeňské služby i civilní zaměstnanci)

Zdravotní rizika – věznice se považuje za velmi rizikové prostředí, zvláště v šíření infekčních nemocí. Velmi často dochází ve věznicích i k sexuálnímu styku a možnost se chránit před přenosem pohlavních nemocí je nízká. K dalšímu rizikovému přenosu infekčních nemocí může docházet při opakovaném sdílení aplikačních pomůcek, jehel, při aplikaci drog nebo při tetování. Injekční uživatelé drog jsou vystaveny nejvyššímu riziku zdravotních problémů. Zvyšuje se tak u nich riziko nákazy virem HIV, žloutenkou typu B,C, sebepoškozování i sebevražedné jednání

Penologická rizika – vězni závislí na OPL jsou často agresivní a náladoví, kdy po požití OPL se snižuje jejich schopnost soustředěnosti a ovlivňuje to jejich psychiku, kdy často napadají ostatní spoluvězně, vězeňský personál a tím narušují řádný chod a kázeň uvnitř

věznic. Rizikem je i nebezpečí vzájemné demoralizace vězňů tzv. druhý život a černý trh s drogami nebo léky s psychotropními účinky

Psychologická rizika – další poškozování osobnosti

Pedagogická rizika – neefektivní působení výchovných odborných zaměstnanců na vězně a tím se zvyšuje i riziko reintegrační

Reintegrační rizika – zvýšené riziko recidivy trestné činnosti vězňů po jejich propuštění²⁶

3.2 Nejčastěji užívané návykové látky ve věznicích

Drogou se míní omamné a psychotropní látky, uvedené v nařízení vlády č. 463/2013 Sb., o seznamech návykových látek, v platném znění (OPL). Dle §130 trestního zákona č. 40/2009 Sb., se *návykovou látkou* rozumí alkohol, omamné látky, psychotropní látky a ostatní látky způsobilé nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování. K této problematice se váže i další legislativa a nařízení:

- Zákon č.167/1998 Sb., o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů
- Zákon č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek
- Zákon č. 272/2013 Sb., o prekurzorech drog v platném znění
- Nařízení Rady (ES) č. 111/2005 prekurzory drog a sledování obchodu s prekursory
- Nařízení č. 242/2018 Sb., kterým se mění Nařízení vlády č. 463/2013 Sb., o seznamech návykových látek, ve znění pozdějších předpisů
- Nařízení vlády č. 467/2009 Sb., kterým se pro účely trestního zákoníku stanoví, co se považuje za jedy a jaké je množství větší než malé u omamných látek, psychotropních látek, přípravků je obsahujících a jedů
- Nařízení generálního ředitelství č. 36/2010, kterým se upravuje provádění protidrogové politiky Vězeňské služby ČR²⁷

Omamné a psychotropní látky jsou synonymem pro návykové látky, nebo-li drogy. Ty rozdělujeme podle několika hledisek. Jedním z nejrozšířenějších hledisek je dělení na drogy *přírodní* (např. konopí, opiové alkaloidy) a na drogy *syntetické*

²⁶ ČERNÍKOVÁ, V. A a kol. *Sociální ochrana terciální prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 137. ISBN 978-80-7380-138-0.

²⁷ KONCEPCE-VĚZEŇSTVÍ DO ROKU 2025 [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky [cit. 2020-10-10]. s. 85-86. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2017/06/Koncepce-vezenstvi.pdf>.

(halucinogeny, těkavé látky, stimulační látky). Podle působení návykových látek na centrální nervovou soustavu člověka se tyto látky dělí do dvou základních skupin:

- látky působící excitaci CNS – *halucinogenní a psychostimulační účinek*
- látky působící depresi CNS – *návyková narkotika*

a) Halucinogenní látky

Jedná se o látky LSD, extáze - MDMA (někdy také nazývané taneční drogy), Psilocybin (lysohlávka), anticholinergní alkaloidy (durman), český braun. Halucinogenní látky způsobují uživateli velké, dlouhotrvající, psychické potíže, může být nebezpečný sobě i pro ostatní, může mít vidiny a přeludy.

b) Konopné látky

Kanabinoidy - marihuana a hašiš tzv. konopí. Někteří považují tuto drogu za vstupní bránu do světa drog, druzí usilují o její legalizaci a považují ji za součást životního stylu. Jejich užívání má sice mírnější následek než ostatní omamné a psychotropní látky ale může způsobovat poruchy paměti, impotenci, poškození plic.

c) Návyková narkotika

Mezi tyto drogy řadíme opiáty a opioidy (heroin, morfin, kodein, opium, subutex, fentanyl), na kterých velmi lehce vzniká závislost. Tím nejznámějším opiátem je heroin, který v současné době je na našem trhu druhou nejčastější drogou. U člověka tlumí bolest, úzkost nebo depresi. Při jeho užívání se člověk cítí normálně, bez jeho užití se však po čase u něj dostaví abstinenční syndrom. Klesá u něj kontrola vlastního chování a jeho cílem je získat peníze na další opatření drog, často se při tomto jednání dopouští trestné činnosti.

d) Stimulační látky

Mezi tyto drogy se řadí amfetaminy a jeho deriváty (Psychotom - amfetamin, Pervitin – metamfetamin, kofein), extáze, kokain, crack, efedrin, PCP (andělský prach)- ten patří zároveň i mezi halucinogeny. Tyto drogy mohou způsobit uživateli somatické problémy například při injekčním aplikování drogy, může vzniknout žloutenka typu C nebo HIV, při šňupání poškozuje nosní sliznici, hrozí i infarkt. Stimulují fyzické a psychické schopnosti organismu a vyvolávají návyk.

Jejich účinky jsou : - euforie

- zvýšená aktivita
- sebedůvěra a odvaha
- odstranění zábran
- snížená potřeba spánku
- utlumený pocit hladu²⁸

e) *Inhalační drogy*

Jde o neznámější a nejnebezpečnější těkavé látky, organická rozpouštědla toulén, trichlór, aceton, chloroform, které vyvolávají návyk. Při jejich užívání může u člověka docházet k abnormálním jevům, poruchám vědomí, dochází k poruše sliznice dýchacích cest, jater a ledvin, utlumuje se psychomotorika, později nastupuje strach z neznámého, může dojít i k předávkování, otravě i smrti.

f) *Alkohol*

Jde o neznámější a také nejrozšířenější centrálně tlumivou látku, která je ale společností tolerována. Při jejím užívání je narušena motorika a vnímání člověka. Právě alkohol může být velmi často příčinou narušování například rodinného soužití a také může mít přímý vliv na trestnou činnost např. páchaní násilných nebo mravnostních trestných činů. Příčinou tohoto chování je snížení nebo zmizení zábran pod vlivem alkoholu.²⁹

g) *Léky*

Tzv. „klepky“, vězeň, který má léky například naordinované je často prodá či smění. Většinou se jedná o léky s psychotropními účinky, jako jsou benzodiazepiny, hypnotika a analgetika.

h) *Náhražkové drogy připravované vězni*

Magorák - jedná se o silný vývar čaje s dýmkovým tabákem, občas do něj vězni přidávají zejména analgetika, nemá výraznější psychotropní účinky

Kvašák (čůčo) - je o alkoholický nápoj připravovaných nejčastěji z kvašených kompotů ovoce i chleba

Kulery - jde o nápoje do kterých se přidává například iron

²⁸ WikiSkripta. *Návykové látky* [online] 2020-02-16 [cit. 2020-12-20]. Dostupné z: https://www.wikiskripta.eu/w/Návykove_látky

²⁹ MAREŠOVÁ, A. *Drogová problematika ve věznicích ČR a některých zahraničních věznicích*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000. 1. vydání str. 39-42. ISBN 80-86008-84-3.

Mezi nejžádanější drogy na černém trhu ve věznicích patří z tvrdých drog pervitin, který je nejdostupnější a také levný, poté heroin, THC (marihuana, hašiš), LSD, kokain a z benzodiazepinů například Rahypnol (roháč), Triphenidyl (trifák), Defobin (kuřátka), Rivotril, Diazepan, Tramal, léky na léčbu epilepsie a psychostimulancia.

V drogové kriminální subkultuře jsou oblíbené všechny skupiny léčiv, které slouží jako náhražky za klasické drogy. Odsouzení, kteří byli uživateli drog nebo alkoholu již v civilním životě, přejdou za zdmi věznic zcela bez problémů na drogy či léky, kterou jsou jim dostupné, tzv. abúzus bez výběru. Po jejich propuštění se bez problémů vrací ke svým drogám.³⁰

3.3 Průnik drog do věznic

Do věznic se dostávají odsouzení, kteří, jak již bylo uvedeno v předešlé kapitole mají s užíváním drog zkušenost již z civilního života a hodlají v jejich užívání i nadále pokračovat uvnitř věznic, a nebo s nimi chtějí provozovat černý trh. Vězeňská služba se zabývá touto závažnou problematikou velmi aktivně i přesto, že nemá dostatečné technické a materiální vybavení, monitorovací zařízení, snaží se omezovat výskyt drog ve vězení. Provádí různá opatření i kontroly vstupujících osob a jejich zavazadel např. detekčními rámy, provádějí kontroly cel a ubytoven za pomoci vycvičených psů, kterých je nedostatečný počet a také namátkový monitoring moči u vězňených osob. Jejich cílem je minimalizovat průnik drog do vězeňského prostředí. Droga je ve věznicích nejen prostředkem k překonání každodenních problémů, univerzálním platidlem, životním standardem odsouzeného a vyhledávaným artiklem černého trhu a tzv. druhého života odsouzených. Vzhledem k vynalézavosti distributorů těchto nelegálních látek do vězení není jejich záchyt nikdy stoprocentní, je pouze minimalizovaný. Jak již bylo uvedeno, vězni i jejich komplicové jsou velmi vynalézaví a tak existuje mnoho způsobů, jak nelegální látky pronikají do věznic. Mezi nejběžnější způsoby patří:

- Nedovolené obchodování s léčivými a to přímo uvnitř věznic, kdy lékař naordinuje nemocnému vězni léky, které on následně zpeněží nebo udělá obchod.

³⁰ SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie III.* díl, *Negativní jevy ve vězení*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. 1. vydání, str. 44. ISBN 978-80-7372-205-0.

- Balíčky a poštovní zásilky, zejména od rodinných příslušníků a kamarádů. Často bývají ukryty v kávě a sypaných čajích, v šampónech, tekutých mýdlech, propisovacích tužkách, zapečená v pečivu, nebo injekční stříkačkou vpravena do ovoce či sladkostí. Dále jsou to balíčky s knihami, časopisy a dopisními papíry, kdy je droga ukryta v hřbetu knihy nebo pod poštovní známkou na dopisní obálce, ve špercích, které mají objem, jenž je dutý. Poslední dobou již velmi málo užívaný způsob, díky provádění důsledných kontrol těchto věcí.
- Při návštěvách příbuzných a dalších osob, kdy eliminace průniku drog je velmi složitá. Často jsou drogy pronášeny příbuznými nebo jinými osobami v tělních dutinách a zanechávána na smluveném místě, umývárně nebo na WC. Odtud pak jsou vyzvedávány buď přímo adresátem, a nebo vězněm, který tam uklízí.
- Dalším způsobem, jak pronikají drogy do věznice je skrze zaměstnance Vězeňské služby, dozorce i ostatním personálem, dále přes obhájce, pracovníky údržbářských firem, řidiče vjíždějících vozidel a zásobování. Z výzkumu, který byl prováděn institutem pro kriminologii a sociální prevenci k problematice průniku drog do věznic v roce 2000 (*tabulka č. 7*) jednoznačně vyplynulo, že se objevil problém i v selhávání zaměstnanců Vězeňské služby, kteří nejsou tolik kontrolováni, mají snadný vstup do věznic a jejich pohyb není nijak kontrolován. U těchto uvedených dat nelze však ověřit jejich aktuálnost z důvodu nedostatku zdrojů, které by uváděly od roku 2000 nové výsledky výzkumu. Důvody tohoto selhávání můžou být, jak je uváděno nedostatečným finančním ohodnocením, může být činně vyšší tlak na zaměstnance ze strany vězňů, převážně recividistů, kteří mají kriminální zkušenosti a umí manipulovat i se zaměstnanci věznic.

Tabulka č. 7 - nejčastější způsoby obstarávání drog³¹

Balík 5,7 %	Dopis 0,3 %	Návštěva 5,0 %	Vlastní výroba 5,0%
Spoluvězeň 4,4 %	Lékař 7,8 %	Advokáti 1,0 %	Zaměstnanci věznice 8,5%

„Existují poznatky, že zaměstnanci VS jsou vyhledáváni venku příbuznými vězňů či jejich společníky např. z řad organizovaného zločinu a za úsluhy jsou jim nabízeny nemalé částky. Nemusí tedy vždy jít nutně o „umění“ vězně si zaměstnance

³¹ MAREŠOVÁ, A. *Drogová problematika ve věznicích ČR a některých zahraničních věznicích*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000. 1. vydání, str.69. ISBN 80-86008-84-3.

*pro spolupráci získat. V této souvislosti je velmi pravděpodobné, že se můžeme setkat i s případy vydírání zaměstnance např. tím, že pokud spolupracovat nebude, bude ublíženo jeho rodině apod. nemusí jít tedy vždy o případy zjištění, i když ty výrazně převažují a jistě i převažovat budou.*³²

- Další způsoby opatření drog, jsou tzv. přehozy přes zeď. Kdy balíček je přehozen přes zdi věznice do vycházkového prostoru věznice (tzv. slabá místa, která jsou z hlediska bezpečnosti riziková). Drogou se naplní např. tenisový míček, který se snadno přehodí přes zdi věznice.
- Další způsoby opatření drog vzniká při vycházkách, příchodu z civilního pracoviště a z extramulárních aktivit. Tento způsob pašování drog vzniká prostřednictvím vězňů pracující mimo objekty věznic a k drogám se dostávají na určených pracovištích. Při tomto způsobu přenášení drog do věznic jsou velmi vynalézaví, tyto si ukrývají např. v tělních dutinách, v konečníku, genitáliích ukryté v igelitu, papíru nebo alobalu. Často jsou do této trestné činnosti zapojované i civilní osoby, které je na pracoviště dovážejí, někdy se jedná i o organizovanou skupinu, kdy několik měsíců realizují trestnou činnost.

3.4 Protidrogová prevence a léčba uživatelů drog

Protidrogová prevence je soustava opatření, která mají za cíl předcházet či zamezit drogovým závislostem. V rámci protidrogové prevence jsou kontrolní mechanismy v tomto směru velmi komplikované a těžko odhalitelné. Do jaké míry jsou např. osobní prohlídky ve věznicích prováděny a zajišťovány pro vnitřní bezpečnost a zabránění průniku nepovolených předmětů, je na svědomitosti jednotlivých příslušníků vězeňské služby. Mnohé tyto formy se dají omezovat důraznější kontrolou za použití techniky, užitím diskretnějších a komfortnějších skenerů osob nebo využitím služebních psů na vyhledávání omamných a psychotropních látek. V nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 36/2010, se upravuje protidrogová politika Vězeňské služby ČR. Vězeňská služba České republiky má zpracovaný Soubor protidrogových opatření ve výkonu vazby a trestu odnětí svobody vyplývající z Národní strategie protidrogové politiky, kterými se mají jednotlivé věznice řídit. Ty se člení do 3 oblastí – redukce nabídky – primární prevence – sekundární a terciální prevence.

³² MAREŠOVÁ, A. *Drogová problematika ve věznicích ČR a některých zahraničních věznicích*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000. 1. vydání str.70. ISBN 80-86008-84-3.

a) Redukce nabídky – jejím cílem je omezit přísun drog k potenciálním spotřebitelům pomocí zřízení středisek drogových psů, kteří by byli nápomocni při odhalování výroby a držení drog ve věznicích. Provádění důsledných prohlídek přicházejících osob i věcí do výkonu vazby nebo výkonu trestu. Zpřísnění zacházení s návykovými léky vězeňským zdravotnickým personálem, monitoring drog u všech vězňů. Nutnost zavedení centrální evidence vězňů – toxikomanů, pachatelů drogové kriminality a osob, kteří prodělali léčení toxikomanie.

b) Primární prevence – je chápána jako součást podpory zdraví a výchovy ke zdraví u vězňů, k předcházení a zamezení vzniku problému v našem případě s drogou, případně oddálení první zkušenosti s drogou. Důraz je kladen na vzdělávání personálu v oblasti drogové problematiky na speciální znalosti a dovednosti vychovatelů, kteří uskutečňují pro vězně speciální programy, zabezpečení funkčnosti poraden drogové prevence tak, aby byly zajištěny výchovné, vzdělávací, volnočasové, osvětové a poradenské aktivity.

c) Sekundární a terciální prevence – sekundární prevence se zabývá rizikovými jedinci a skupinami osob, u nichž je zvýšená pravděpodobnost, že se stanou pachateli nebo oběťmi trestných činů, jde o schopnost odhalit problém u osoby (např. drogová závislost) a zahájit včas poradenství, intervenci, léčbu, najít cestu zpět do života bez drog. Terciální prevence minimalizuje negativní dopady, spočívá v resocializaci kriminálně narušených osob, minimalizuje poškození drogami uživatele drog, kteří nejsou motivováni, aby užívání drog zanechali např. Harm Reduction (HR).³³

Součástí preventivní činnosti v rámci protidrogových opatření ve věznicích jsou vytvořené tzv. poradny drogové prevence a bezdrogové zóny. Neméně důležité je chránit vězeňskou populaci, která doposud neužila drogy či jiné návykové látky a před tímto je ve vězeňském prostředí chránit.³⁴

Realizace protidrogové politiky VS ČR ve věznicích a vazebních věznicích se provádí dle nařízení generálního ředitele Vězeňské služby ČR č. 36/2010 na odborných pracovištích ve věznicích. Konkrétně jsou zřizovány poradny protidrogové prevence pro obviněné a odsouzené, bezdrogové zóny se standardním zacházením, bezdrogové zóny s terapeutickým zacházením a dva typy specializovaných oddělení (specializované

³³ Bezpečná Plzeň. *Protidrogová prevence*. [online] 2016 [cit. 2021-01-02]. Dostupné z WWW: <https://bezpecnaplzen.eu/projekty/protidrogova-prevence/protidrogova-prevence-1.aspx>

³⁴ MAREŠOVÁ, A. *Drogová problematika ve věznicích ČR a některých zahraničních věznicích*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000. 1. vydání, str. 22-24. ISBN 80-86008-84-3.

pro výkon ochranného léčení protitoxikomanického a specializované pro výkon trestu odsouzeného s poruchou osobnosti a chování způsobenou užíváním návykových látek).³⁵

Poradny drogové prevence - poradna drogové prevence (PDP) – působí v každé organizační jednotce, zprostředkovávají evidenci žadatelů o protidrogové služby ve věznicích, zaznamenávají různé události, které souvisí s návykovými látkami, zaměřuje se na krizovou intervenci, skupinovou terapii odsouzených, zprostředkování léčby, motivační pohovory, individuální poradenství. Jejich cílem je odsouzené motivovat k abstinenci ve výkonu trestu a k dobrovolné účasti na léčbě po dobu pobytu ve vězení, kteří se rozhodli žít bez drog, odsouzené drogou ohrožené i ty, kteří jsou na droze závislí. Do poradny jsou odsouzení zařazováni taktéž na vlastní žádost nebo na doporučení odborných zaměstnanců věznice, těmi jsou pedagogové, psychologové, příslušníci oddělení prevence a stížností, vychovatel, zdravotní sestra, sociální pracovník.³⁶

Bezdrogové zóny – slouží k prevenci a léčbě vězněných osob závislých na OPL. Jde o oddělenou část věznice, kde se nachází zóna se standardním a terapeutickým režimem, kam byli umístěni vězni do bezdrogového programu.

a) Standardní bezdrogová zóna = jejím hlavním cílem je vytvořit ideální prostředí pro správnou abstinenci odsouzeným.

b) Terapeutická bezdrogová zóna = zde je hlavním cílem terapeutickými metodami a formami působit na odsouzené k udržení abstinence a snižovat rizika z důvodu užívání drog. Odsouzení zde plní specifický program zacházení zaměřený na drogovou primární a sekundární prevenci.

Hlavním úkolem bezdrogových zón je především:

- oddělit vězně, kteří v civilním životě nebrali drogy od vězňů uživatelů, aby nedošlo k jejich nové zkušenosti právě ve vězení
- soustřeďovat se na skupiny vězňů, kteří již mají zkušenost s užitím drog a ve vězení s tím nechtějí pokračovat, a nebo se chtějí léčit

³⁵ ZEMAN, P. *Uživatelé drog ve vězení - hodnocení účinnosti terapeutických programů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2019. str. 30. ISBN 978-80-7338-178-3.

³⁶ SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie III. díl, Negativní jevy ve vězení*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. 1. vydání, str. 46. ISBN 978-80-7372-205-0.

- soustředí se na skupiny vězňů, kteří mají drogovou zkušenost a okolnosti svědčí o tom, že v tom budou pravděpodobně ve vězení dále pokračovat
- soustředit se na vězně, kteří jsou bez vlastní drogové anamnézy, ale s drogami obchodují
- minimalizovat rizika v oblasti zdravotní, sociální, podporovat je a napomáhat odsouzeným osobám vést efektivní život bez drog
- zaměstnanci se snaží posilovat vztahy odsouzených s vnějším okolím např. obnovení rodinných vazeb.

Přednostně jsou do bezdrogových zón zařazovány osoby do 26 let, kteří jsou ve výkonu trestu poprvé, jsou občany ČR, již absolvoval nějakou ochrannou léčbu a osoby bez trestné drogové minulosti. Do bezdrogové zóny jsou umístěni odsouzení na základě písemné žádosti a o jeho zařazení rozhoduje ředitel věznice dle návrhu komise bezdrogové zóny. Činnost bezdrogových zón a specializovaných oddělení jsou v rámci věznice úzce propojená.³⁷

Specializované oddíly – léčení na tomto oddělení je na dobrovolnosti odsouzeného, který je následně zařazen do terapeuticko- vzdělávacího programu. Dnes už jsou součástí téměř každé věznice po celé ČR. Tato oddělení jsou oddělena od prostor věznice s běžným režimem, aby nedocházelo k prizonizaci u vězněných osob. Je určeno pro vězně s poruchou chování a osobnosti způsobenou užíváním psychotropních látek. Hlavním cílem pracovníků tohoto specializovaného oddělení je snížit nebezpečnost a pravděpodobnost recidivy trestné činnosti u závislých odsouzených a nabízejí jim možnost změnit své chování. Ve specializovaných odděleních se zúčastňené osoby za pomoci psychologů, pedagogů, terapeutů účastní skupinových nebo individuálních terapií, arteterapií, muzikoterapií a pracovních terapií. Specializované zacházení má skupinovou nebo individuální formu. Cílem individuálního zacházení je adaptace odsouzených na výkon trestu odnětí svobody, změna postojů, hodnot, myšlení, chování odsouzených směrem k sociálně žádoucím formám a příprava na skupinové zacházení. Cílem skupinového zacházení je posílit sebe náhled odsouzeného a změnit jeho rizikové postoje. Tato oddělení se snaží vést vězně k soběstačnému životu bez návykových látek, vedou jeho chování k minimalizaci chuti na návykové látky. I přes profesionální přístup personálu s těmito osobami, většina

³⁷ SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie III.* díl, *Negativní jevy ve vězení.* Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. 1. vydání, str. 46-47. ISBN 978-80-7372-205-0.

odsouzených s krátkodobými tresty nemá zatím velkou šanci na úspěšnou léčbu, jelikož při odchodu z výkonu trestu na svobodu v léčbě nepokračují, ale opět raději vyhledávají život s drogou.³⁸

Specializované oddíly s ochranným léčením – má dvě formy ambulantní a ústavní. O formě léčení rozhoduje soud. Jde o residenční léčbu, která je určena pro uživatele drog, ve specializovaných oddílech, v nichž je též využíváno terapeutických programů. Do této skupiny jsou zařazovány osoby, kterým bylo soudně nařízené ochranné léčení protitoxikomanické. Je jedním z druhů ochranných opatření. Odsouzení s uloženým ochranným léčením vykonávají trest odděleně od ostatních odsouzených a vykonává se ve zdravotnických zařízeních Vězeňské služby, buď jako ochranné léčení ústavní vykonávané formou stacionární péče nebo ochranné léčení ambulantní, které je vykonáváno formou specializované ambulantní péče. Zaměstnanci vězeňské služby úzce spolupracují s lékařem vězeňské nemocnice, působí na odsouzené pedagogicky, psychologicky a terapeuticky. Jejich cílem je změnit pohled odsouzeného vězně na návykové látky, motivují ho k abstinenci a k zdravému životnímu stylu.³⁹

Oddíly mladých dospělých – do těchto oddílů jsou zařazováni odsouzení ve věku 18-26 let s programem zacházení, jehož skladba zohledňuje věk odsouzených s upřednostněním možností profesního vzdělávání, například pomocí rekvalifikačních kurzů a minimalizaci či eliminaci vlivů vězeňské subkultury.

Substituční léčba – byla uvedena do provozu v roce 2007, je určena pro drogově závislé odsouzené, kteří nejsou schopni přijmout terapeutické metody na odvykání návykových látek. Do substituční léčby je vězeň zařazen dle výsledků vstupní lékařské prohlídky a psychiatrického vyšetření na principu výměny. Pacientům se podávají substituční látky (Metadon) za stanovených podmínek. Odsouzené osobě se vymění nelegální návyková látka za legální návykovou látku, která mu nahrazuje drogu. Zajišťována je zdravotnickým personálem věznice a jejím cílem je zlepšit kvalitu života drogově závislého vězně. Odsouzení, kteří jsou v substituční léčbě, nejsou odděleny

³⁸ ZEMAN, P. *Uživatelé drog ve vězení - hodnocení účinnosti terapeutických programů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2019. str. 32. ISBN 978-80-7338-178-3.

³⁹ ZEMAN, P. *Uživatelé drog ve vězení - hodnocení účinnosti terapeutických programů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2019. str. 45-47. ISBN 978-80-7338-178-3.

od zbylé vězeňské populace jako odsouzení v bezdrogové zóně, žijí společně s vězeňskou populací a docházejí na specifické aktivity.⁴⁰

V odborné literatuře, která se zabývá efektivitou vězeňských residenčních intervenčních programů pro uživatele drog, je často zmiňováno, že tato léčebná opatření sami o sobě nepřinášejí ten očekávaný pozitivní efekt, pokud pro tyto osoby nenásleduje postpenitenciární péče. To potvrdila i studie programu KEY/CREST, která se zaměřila na efektivitu těchto programů. Z výsledků vyplývá, že probandi ze souboru odsouzených bez postpenitenciární péče měli statisticky vyšší pravděpodobnost opětovného uvěznění. V dokumentu WHO Vězení a zdraví (Prisons and Health) k užívání drog a léčbě závislosti ve vězeňském prostředí uvádí, že cílem protidrogových služeb ve věznicích by měl být takový, aby vězni odcházeli z vězení zdravější, než byli při nástupu výkonu trestu, psychosociálně stabilizovaní a aby jejich léčba pokračovala i po propuštění. Při absenci návaznosti péče po propuštění hrozí návrat k užívání drog, což představuje další rizika pro veřejné zdraví a páchání kriminality.⁴¹

Postpenitenciární péče - je zvláštní druh sociální péče, poskytována nejen osobám, které byly propuštěny z výkonu trestu odnětí svobody, z ochranného léčení nebo z ochranné výchovy, v současné době je rozšířena na včasnou pomoc a sociální péči o člověka, který prošel trestním řízením a výkonem trestu odnětí svobody. Sociální pracovník Vězeňské služby ČR během své činnosti připravuje informace pro zpracování sociální anamnézy především pro účely resocializačního procesu. V rámci působnosti postpenitenciární péče je odsouzeným poskytována pomoc při pracovním zařazení, finanční podpora, pomoc při začlenění se do sociálního prostředí, sociálně-výchovná pomoc a poradenské působení ve věcech sociálně právních.⁴²

⁴⁰ KNÁPKOVÁ, D., TITLOVÁ, M., *Penológia*. Praha: Wolters Kluwer 2016, s. 45, ISBN: 978-80-8168-524-8.

⁴¹ ZEMAN, P. *Uživatelé drog ve vězení - hodnocení účinnosti terapeutických programů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2019. s. 19. ISBN 978-80-7338-178-3.

⁴² ŠTĚRBA, V., *Penologie*. Praha: Armex Publishing s.r.o., 2009. 2.vydání, str. 116-117. ISBN 978-80-86795-74-4.

4 Spolupráce orgánů Vězeňské služby ČR s Policií ČR

Vězeňská služba spolupracuje se státními i nestátními subjekty a organizacemi. Velmi významná je spolupráce s Policií ČR, která se řídí „Dohodou o spolupráci a vzájemné pomoci“, uzavřenou mezi Generálním ředitelstvím VS ČR a Policejním prezidentem ČR s účinností od 11.7.1996. Mezi běžnou činností, ve které se setkávají policisté a příslušníci VS patří např. různá administrativní dožadání k vězněným osobám, setkávají se při předávání osob do vazby, policisté jako OČTR provádějí výslechy vězněných osob, kteří jsou předváděny příslušníky VS, policisté si přejímají z vazebních věznic vězně např. k rekonstrukcím trestných činů. Mezi další spolupráce orgánů Vězeňské služby s Policií ČR se řadí např. pátrání po osobách, které uprchly z výkonu vazby nebo výkonu trestu, kteří se nevrátili z přerušení trestu odnětí svobody, nebo volného pohybu mimo věznici. Dále spolupracují při mimořádných situacích ve věznicích, při eskortách, pokud VS nemůže zajistit pořádek a bezpečnost vlastními prostředky, zajišťování tras eskort VS v závažných případech a v neposlední řadě vzájemné předávání informací při odhalování trestné činnosti vězňů, je-li trestnou činností porušován pořádek a bezpečnost ve výkonu trestu.⁴³

Pověřený orgán Vězeňské služby České republiky vykonává činnost policejního orgánu VS, kteří jsou zejména zařazeni na odděleních prevence a stížností. Dle §3 odst. 1) zákona č. 555/1992 Sb. o vězeňské službě a justiční strážní, ve znění pozdějších předpisů zajišťují pověřené orgány Vězeňské služby úkoly stanovené v §2 písm. n) zákona 555/1992 Sb. a činnost policejního orgánu Vězeňské služby ČR upravuje Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č.2/2012.⁴⁴

Dle ustanovení § 12 odst. 2 zák. č. 141/1961 Sb, o trestním řízení soudním ve znění pozdějších předpisů policejními orgány činných v trestním řízení se rozumí útvary Policie ČR, Generální inspekce bezpečnostních sborů v řízení o trestných činech příslušníků Policie České republiky, příslušníků Vězeňské služby ČR, pověřené orgány Vězeňské služby České republiky v řízení o trestných činech osob ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody a zabezpečovací detence spáchaných ve vazební věznici, věznici nebo v ústavu zabezpečovací detence. Pověřené orgány VS jsou oprávněni ke své

⁴³ SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie II. díl, Teorie a praxe zacházení s vězněnými*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. 1. vydání, str. 19-20. ISBN 978-80-7372-204-3.

⁴⁴ ČESKO (ČESKOSLOVENSKO). Zákon č. 555 České národní rady ze dne 17. listopadu 1992 o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky. In *Sbírka zákonů České a Slovenské federativní republiky*. 1992, částka 112, s. 3298-3302. ISSN 1211-1244

činnosti používat podpůrné operativně pátrací pomůcky, řídí se pokyny příslušného státního zástupce, vykonávají činnost policejního orgánu v trestním řízení při vyhledávání, odhalování a prověřování skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin ve vazební věznici, věznici nebo ústavu pro výkon zabezpečovací detence.⁴⁵

V rámci služebních úkolů policejní orgán Vězeňské služby ČR jedná s příslušnými orgány Generální inspekce bezpečnostních sborů, Policie ČR, státních zastupitelství a soudů, ministerstev a celní správy, dále prověřuje a vyřizuje stížnosti, shromažďuje a vyhodnocuje poznatky týkající se vnitřní bezpečnosti ve věznici, předkládá návrhy, opatření a v rámci své činnosti se pověřený orgán podílí na vedení spisové agendy.

Významnou legislativou policejních orgánů Vězeňské služby ČR z hlediska trestního práva v trestních řízeních vězněných osob je především zákon č. 40/2009 Sb. Pokud se policejní orgán VS na základě oznámení či vlastních operativních poznatků a informací dozví např. kontrolou dopisů, balíků, oznámením o pozitivním výsledku OPL v moči, o podezření ze spáchání trestného činu, policejní orgán VS prověří tyto získané informace a zahájí úkony trestního řízení dle §158 odst. 3 trestního řádu. Po zahájení úkonů vyrozumí o tomto nejpozději do 48 hodin státního zástupce a zašle opis zahájení. Základní činností policejního orgánu Vězeňské služby ČR je shromáždit co nejvíce důkazních materiálů o tom, že byl spáchán trestný čin, sepsat úřední záznamy o provedených šetřeních, provést ohledání místa činu, vyhledat a zajistit stopy nebo nálezy. K tomuto je Vězeňská služba ČR oprávněna využít operativně pátrací prostředky, kamerové, zvukové nebo jiné záznamy osob a věcí nacházejících se v objektech a prostorách, která spravuje a střeží.⁴⁶

Spolupráce policejních orgánů VS s Policií ČR spočívá například v provádění odborných vyjádření z různých oborů např. (chemie, daktyloskopie), které zkoumá u policie Odbor kriminalistické techniky a expertíz, nebo Kriminalistický ústav Policie ČR.

⁴⁵ JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákon a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 4.vydání. Praha: Leges, 2013. str. 571, ISBN 978—80-87576-0.

⁴⁶ ČESKO (ČESKOSLOVENSKO). Zákon č. 555 České národní rady ze dne 17. listopadu 1992 o Vězeňské službě a justiční strážci České republiky. In *Sbírka zákonů České a Slovenské federativní republiky*. 1992, částka 112, s. 3298-3302. ISSN 1211-1244

Služba kriminální policie a vyšetřování, může po zahájení úkonů v trestním řízení policejním orgánem VS získat další poznatky k osobám a věcem utajovaným způsobem, a nebo jinými prostředky. Dle § 88 odst. 2 trestního řádu kriminální policie může v této souvislosti vyžadovat od soudce na návrh státního zástupce odposlechy telekomunikačního provozu. Pokud provedeným prověřováním jsou zjištěny skutečnosti, že byl spáchán trestný čin a že jej spáchala určitá osoba, rozhodne Policie ČR o zahájení trestního stíhání dle § 160 trestního řádu, která je k tomuto oprávněna, pokud nenastanou důvody k postupu odložení nebo jinému vyřízení věci dle § 159a odst. 2,3. Pověřené orgány a policejní orgány VS v rámci dalšího vyšetřování mohou provádět již pouze jednotlivé úkony dle § 161 odst. 8 trestního řádu.⁴⁷

Mezi nejčastěji prověřované trestné činy odsouzených ve věznicích, jak jsem již uvedla v kapitole Problematika věznic ČR policejní orgány VS šetří:

- Maření výkonu úředního rozhodnutí dle §337/1g trestního zákoníku
- Ublížení na zdraví dle §146 tr. zákoníku
- Vydírání dle § 175 tr. zákoníku

Dále šetří trestnou činnost v souvislosti s drogami, která zahrnuje čtyři druhy trestné činnosti. Trestné činy, které spočívají v porušování drogové legislativy, jsou označovány jako **primární drogová kriminalita** a mají vysokou míru latence

- Přechovávání OPL a jedů dle § 284 tr. zákoníku
- Šíření toxikomanie dle § 287 tr. zákoníku
- Nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a jedy dle § 283/1 trestního zákoníku⁴⁸

⁴⁷ JELÍNEK, Jirí. *Trestní zákon a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 4. vydání. Praha: Leges, 2013. str. 815-820, ISBN 978—80-87576-0

⁴⁸ MĀSIAROVÁ, L. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2018* [online] 2019 [cit. 2020-11-20]. s. 188. Dostupné z: <https://vscr.cz/content/uploads/Statistická-ročenka-2018.pdf>.

Pro ostatní trestné činy se používá název *sekundární drogová kriminalita*, sem spadají trestné činy spáchané pod vlivem drog, trestné činy páchané za účelem opatření si prostředků na zakoupení drog a trestná činnost týkající se nezákonného obchodu s drogami související s jejich výrobou a následnou distribucí

- Ohrožení pod vlivem návykové látky dle § 274 trestního zákoníku

Drogová kriminalita patří k nejnebezpečnější a nejvíce rozvíjející se formě trestné činnosti vůbec. Často se stává doménou organizovaného zločinu. Policejní orgány VS a Policie ČR do těchto organizovaných zločineckých skupin pronikají jen velmi obtížně a proto je tato trestná činnost těžko odhalitelná.

5 Výzkumná část

5.1 Cíle a metoda výzkumu

Cílem výzkumu této bakalářské práce bylo zmapovat současnou drogovou problematiku ve věznicích České republiky. Pro tento výzkum byla zvolena mužská věznice s ostrahou Příbram - Bytíz. Výzkum byl zaměřený na získání aktuálních informací týkající se vědomí přítomnosti drog mezi odsouzenými uvnitř věznice, znalost nejčastěji zneužívané a žádané drogy uvnitř věznice, způsoby průniku drog do věznice, dále na funkčnost ochranných a léčebných opatření a závěrem navrhovaná další možná řešení drogové problematiky.

Pro empirickou část této bakalářské práce byl zvolen výzkum kvantitativní metodou. Při volbě kvantitativního výzkumu si lze zvolit několik metod pro sběr dat jako je například interview, pozorování, dotazník nebo anketa. U této bakalářské práce byla zvolena pro sběr dat metoda dotazníku pro respondenty uzavřené cílové skupiny.

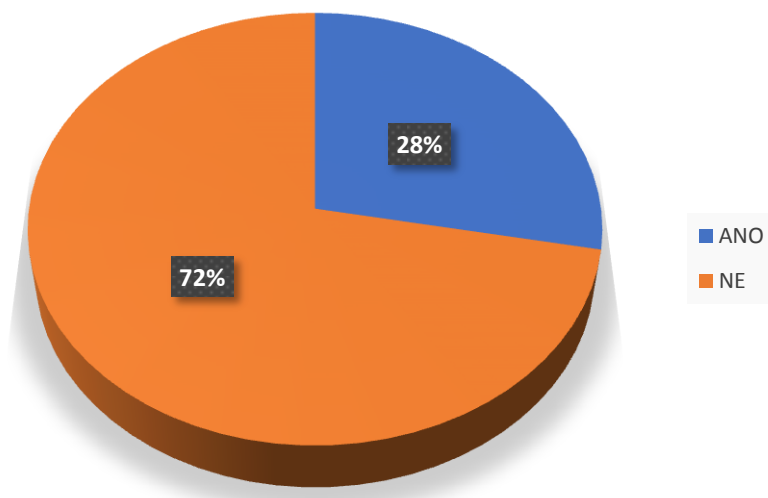
Dotazník byl anonymní, časově nenáročný a respondentům byl náležitě vysvětlen. Odpovídali celkem na 14 otázek (viz. příloha 1.), kdy na základě svých odpovědí potvrdily nebo naopak vyvrátily některá tvrzení a hypotézy současné drogové problematiky ve věznicích, tak jak se uvádí v teoretické části bakalářské práce. V dotazníku jsou polootevřené i uzavřené otázky, na které respondenti odpovídali zakřížkováním vybrané odpovědi. Výzkum probíhal v měsíci únor 2021 mezi respondenty Výkonu trestu odnětí svobody s ostrahou mužské věznice Příbram – Bytíz, dotazník vyplnilo a odevzdalo 50. respondentů, někteří odpovídali na všechny otázky, někteří se některých odpovědí zdrželi.

5.2 Metoda vyhodnocení sběru dat a její výsledky

Pro přehlednost a jednoduchost byly výsledky vyhodnocení jednotlivých otázek zpracovány do grafů.

Graf 1 Opakovanost odsouzených ve VTOS.

Otázka pro respondenta „ Jste ve výkonu trestu odnětí svobody poprvé? “

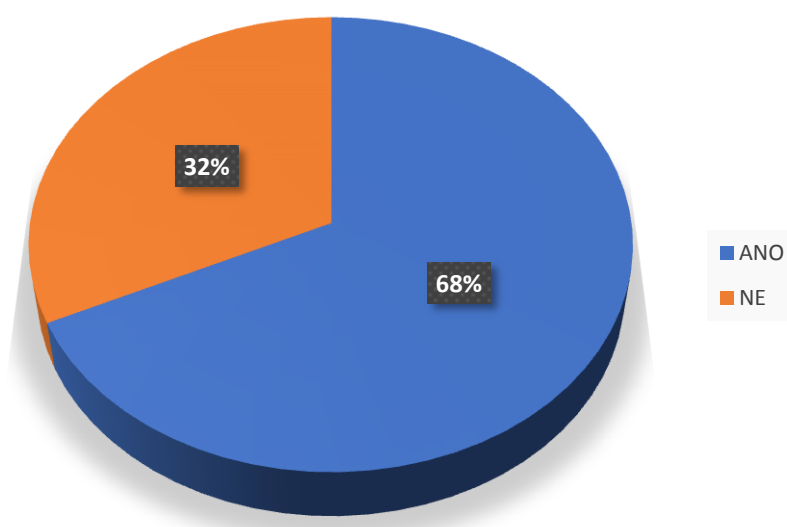

Zdroj: vlastní šetření

Na tuto otázku (Graf 1) odpovědělo všech 50 respondentů, z nichž 28% odpovědělo, že jsou ve výkonu trestu odnětí svobody poprvé a 72% je ve VTOS již opakovaně. Tímto se potvrdilo tvrzení, že ve věznicích převládají a trestnou činnost uvnitř věznic páchají převážně vícekrát vězněné osoby, recidivisté.

Graf 2 Většina respondentů byla uživateli drog již před nástupem do VTOS

Otázka pro respondenta: „Byl jste již před nástupem do VTOS uživatelem drog?“

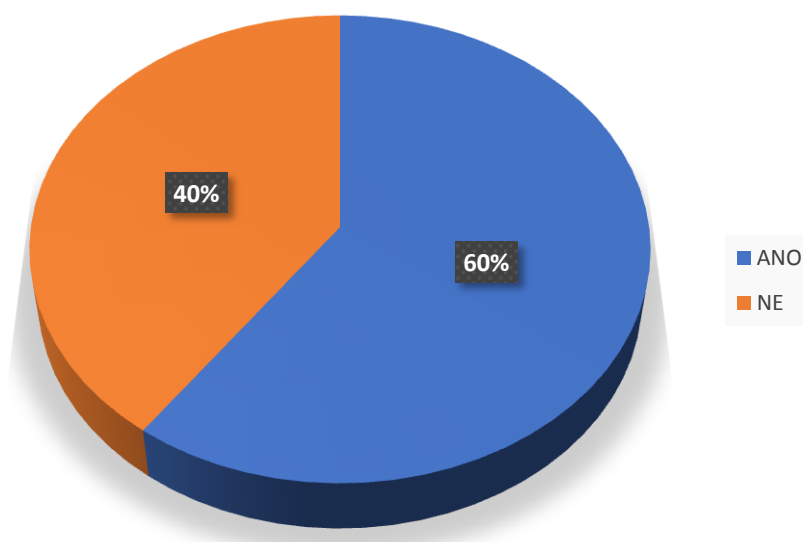
Zdroj: vlastní šetření

Dle statistických údajů Vězeňské služby ČR vyplývá, že velká část odsouzených byla uživateli drog **již před jejich nástupem** do VTOS. Toto se potvrdilo i v této odpovědi (Graf 2), kdy 68% respondentů odpovědělo, že byli uživateli drog již před nástupem do VTOS a 32% odpovědělo, že venku drogy neužívali. I toto tvrzení se potvrdilo.

Věznice provádějí velmi málo kontrol na přítomnost zakázaných látek v těle, které se v současné době provádí údajně pouze v rámci vstupních prohlídek při vzetí do výkonu trestu. Pokud by se monitoring moči na drogu prováděl ve věznicích namátkově a opakovaně, odsouzený by věděl, že k těmto kontrolám dochází a drogu si z obavy z možných následků nevezme, jelikož ví, že mu hrozí například kázeňský trest. Na otázku, zda byl respondentovi ve věznici proveden opakovaný monitoring moči, 60% z nich odpovědělo, že ano a 40% odpovědělo, že ne. Tímto výzkumem (Graf 3) se tedy tvrzení o nedostatečných kontrolách monitoringu moči na drogy nepotvrdil a touto cestou by se mělo jít, byť je toto preventivní opatření finančně nákladné.

Graf 3 Provádění opakovatelného screeningového testování moči odsouzených

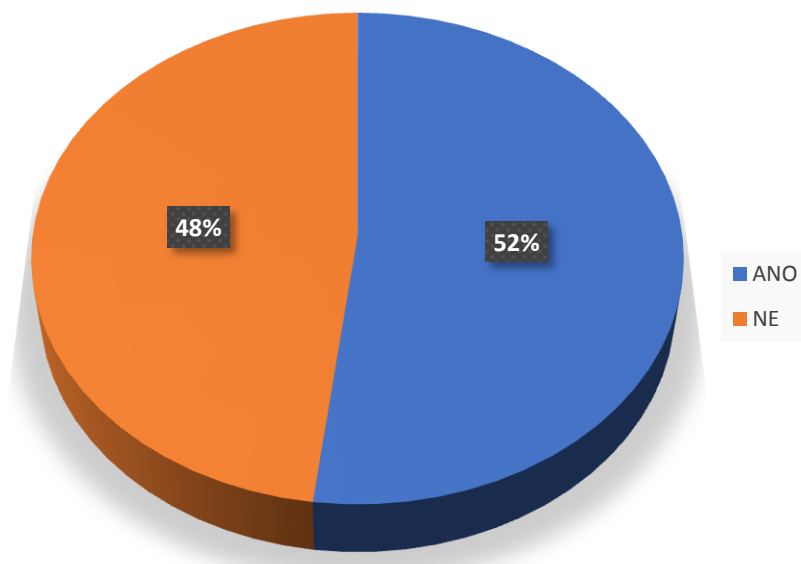
Otázka pro respondenta: „*Byl Vám někdy během výkonu trestu ve věznici proveden monitoring moči kromě vstupní prohlídky?*“

Zdroj: vlastní šetření

Graf 4 Nabídka práce pro odsouzené ve VTOS

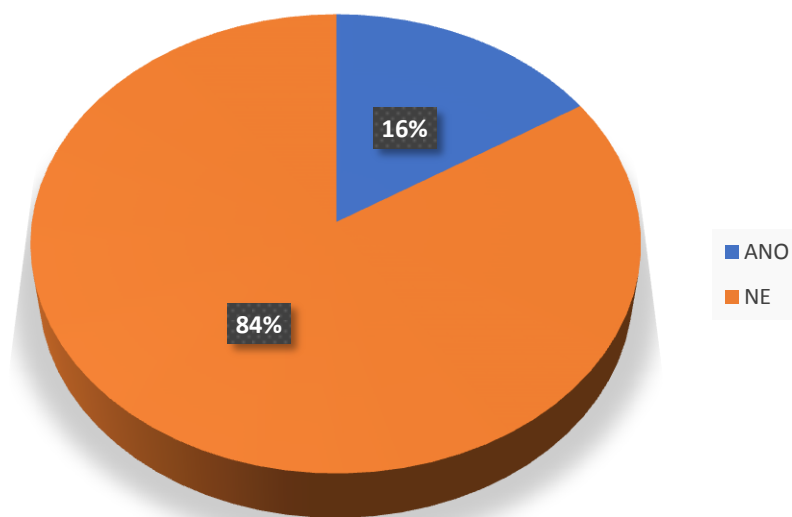
Otázka pro respondenta: „Byla Vám zde ve výkonu trestu nabídnuta možnost pracovat, doplňovat si vzdělání?“

Zdroj: vlastní šetření

Graf 5 Počet pracujících odsouzených respondentů

Otázka pro respondenta: „Pokud ano, pracujete, či nikoli?“

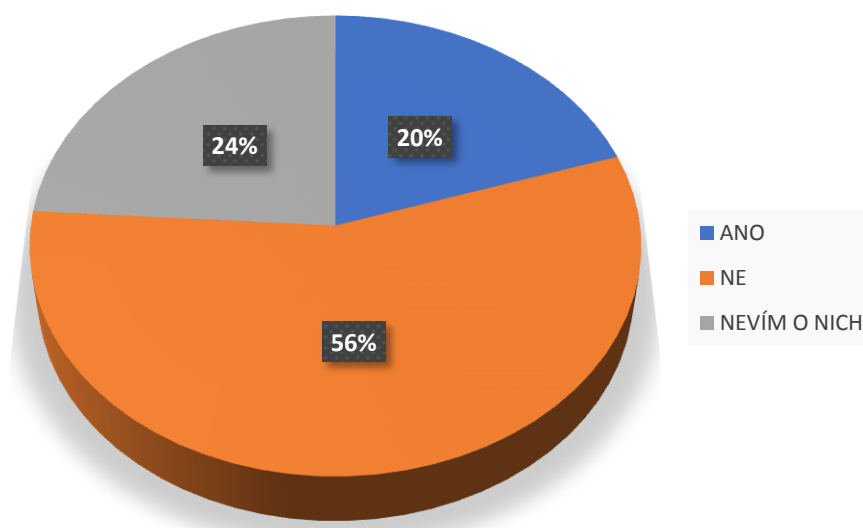
Zdroj: vlastní šetření

Tato práce uvádí, že nabídky zaměstnání pro odsouzené není dost, a mělo by se vytvářet mnohem více pracovních možností pro odsouzené. I když se tato jako jedna

z priorit vyvíjí dobrým směrem, v tomto případě se ukázala spíše negativně. Na otázku, zda respondentům byla ve vězeňském zařízení nabídnuta možnost pracovat nebo si doplnit vzdělání (Graf 4) 52% z nich odpovědělo, že ano a 48% odpovědělo, že jim práce nabídnuta nebyla. A přesto, že nad polovinu odsouzeným práce nabídnuta byla, pouze 16% respondentů odpovědělo, že pracují a 84% odpovědělo, že nepracují a to i přesto, že je tato povinnost zakotvena v zákoně č. 169/1999 Sb., pokud odsouzený není pracovně neschopný či zdravotně nezpůsobilý (Graf 5).

Graf 6 Spokojenost odsouzených s poradenskými a výchovnými aktivitami

Otázka pro respondenta: „*Jste spokojeni s výchovnými, vzdělávacími, poradenskými aktivitami, které Vám vězeňské zařízení nabízí?*“

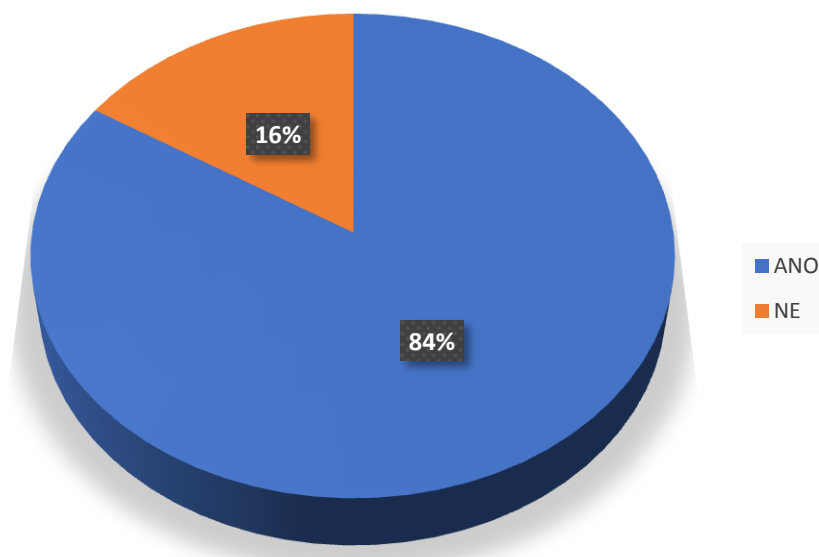

Zdroj: vlastní šetření

Na otázku jak jsou odsouzení respondenti spokojeni s výchovnými, vzdělávacími a poradenskými aktivitami, které jim vězeňské zařízení nabízí, pouze 20% dotázaných odpovědělo, že jsou spokojeni, 56% dotázaných odpovědělo, že spokojeni nejsou a 24% z nich o nabízených aktivitách údajně ani neví (Graf 6). Nabízí se otázka, zda aktivity, která vězeňská zařízení nabízejí, by je neměla více propagovat, nabízet a dostávat do podvědomí odsouzených.

Graf 7 Vědomost odsouzených o existenci poraden a jejich pomoci

Otázka pro respondenta: „Slyšel jste někdy o poradnách drogové prevence ve věznici a možnosti jejich pomoci?“

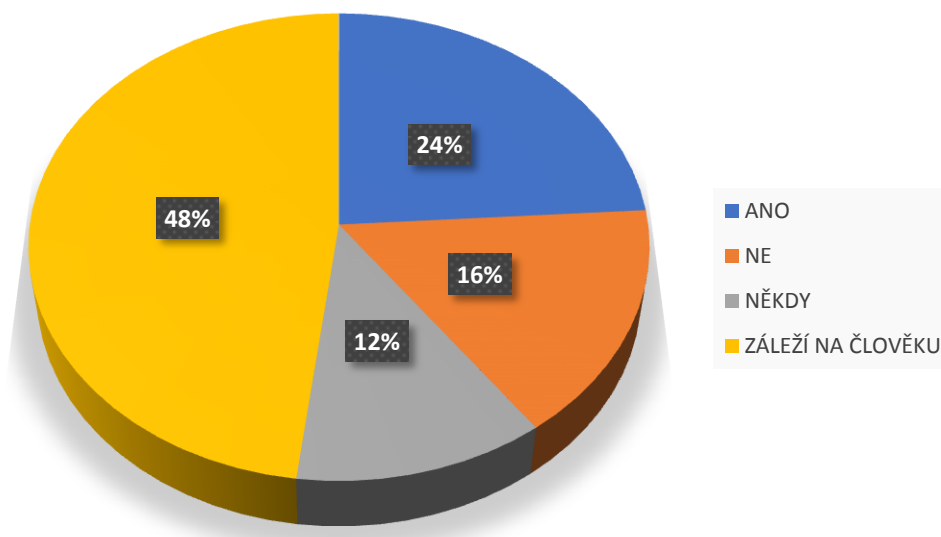
Zdroj: vlastní šetření

Na tuto otázku respondenti odpovídali tak, že jsou velmi dobře obeznámeni s možností navštívit poradny drogové prevence a vyžádat si jejich pomoc. 84% dotázaných o této možnosti vědělo, pouze 16% respondentů odpovídalo, že o nich doposud neslyšeli (Graf 7).

Na tuto otázku (Graf 8) odpovídali respondenti v celku pozitivně. 24% respondentů věří v možnou úspěšnost léčby drogové závislosti ve vězeňském zařízení, 48% z nich, tedy téměř polovina je přesvědčena o tom, že záleží na každém člověku a jeho přístupu, 12% respondentů si myslí, že léčba může být úspěšná pouze někdy a 16% respondentů v úspěšnost léčby nevěří.

Graf 8 Názor respondentů na úspěšnost drogové závislosti ve věznici

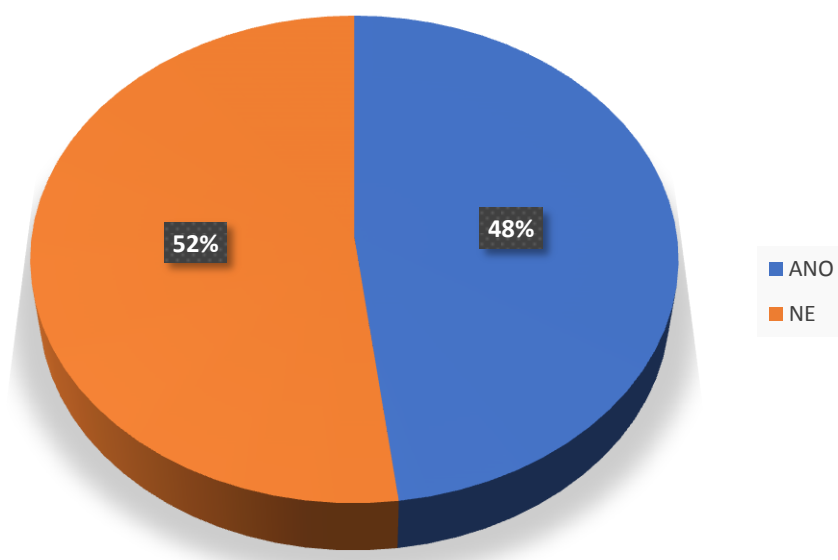
Otázka pro respondenta: „Myslíte si, že léčba drogové závislosti ve vězeňském zařízení může být úspěšná?“

Zdroj: vlastní šetření

Graf 9a) Znalost respondentů ohledně nejžádanějších drog ve věznici, jejich názvy

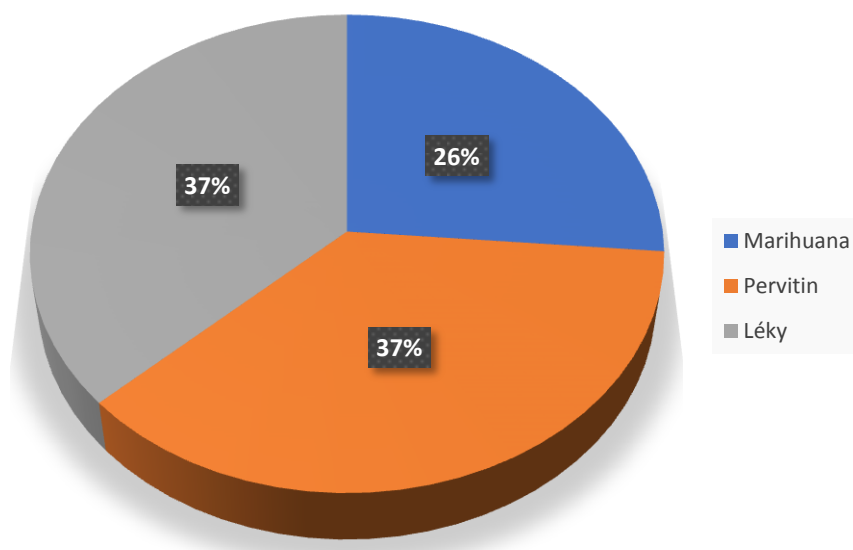
Otázka pro respondenta: „Víte, jaké jsou ve věznici nejžádanější a nejvyhledávanější návykové látky (drogy)?“

Zdroj: vlastní šetření

Graf 9b) Znalost respondentů ohledně nejžádanějších drog ve věznici, jejich názvy

Podotázka pro respondenta: „Můžete uvést její konkrétní název?“

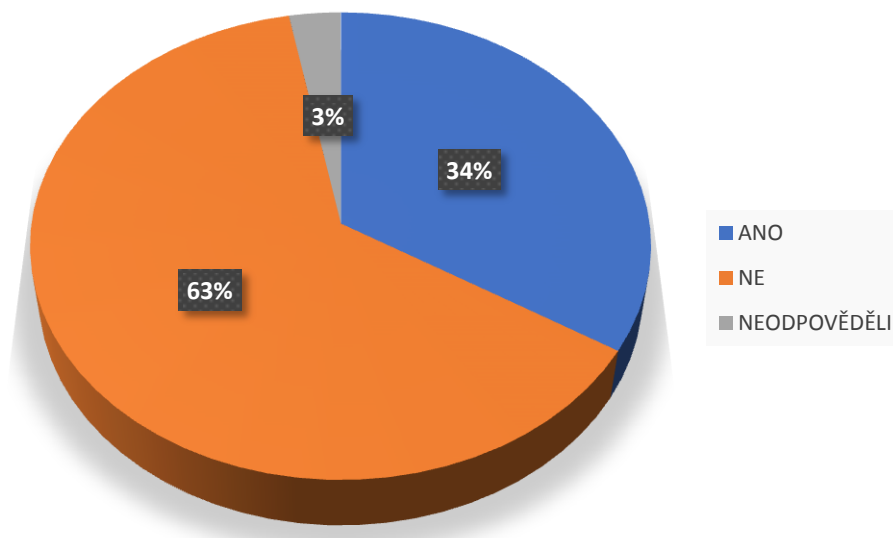
Zdroj: vlastní šetření

Na otázku (Graf 9a) zda respondenti vědí, jaké jsou ve věznici nejvyhledávanější a nejžádanější návykové látky, odpovědělo 48% z nich kladně, a 52% respondentů odpovědělo záporně. Na tuto otázku navazuje podotázka (Graf 9b), zda respondenti mohou uvést konkrétní název nejvyhledávanější a nejžádanější návykové látky. Na tuto podotázku odpovědělo již pouze 16 respondentů z těch, co odpovídali kladně a většinou neuváděli jednu návykovou látku ale více z nich. 37% respondentů uvedlo jako nejžádanější látku metanfetamin (pervitin), stejný počet respondentů 37% uvedlo léky s psychotropními účinky (Burprenorfin, Subutex a Benzodiazepiny) a 26% respondentů uvedlo THC látky (marihuanu). Tvrzení, že mezi nejžádanější návykové látky dle prováděných předešlých výzkumů se řadí pervitin, THC látky a Benzodiazepiny se potvrdilo.

Na otázku zda respondenti užili někdy drogu ve věznici, se lze domnívat, že tato odpověď bude poněkud zkreslená, kdy 63% respondentů uvedlo, že ve věznici drogu neužili, 3% respondentů neuvodli nic a 34% z nich uvedlo, že drogu užili i přesto, že převážná část z nich uvedla, že užívala drogu ještě před nástupem do VTOS, zná nejžádanější drogy i jejich nejběžnější způsob užívání uvnitř zařízení (Graf 10a).

Graf 10a) Užití drogy respondenty ve věznici a jejich důvody užití

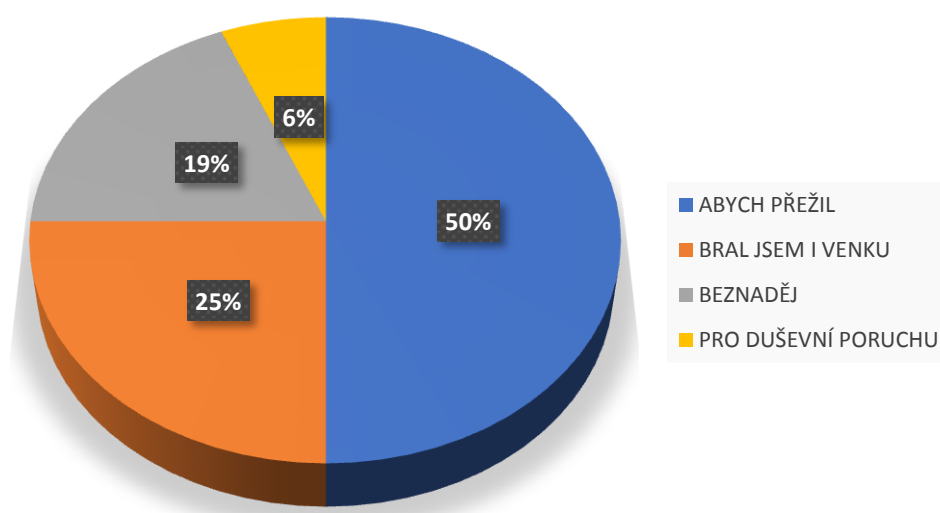
Otázka pro respondenta: „ Užil jste někdy ve věznici drogu (včetně léčiva), pokud ano, co Vás k tomu vedlo?“

Zdroj: vlastní šetření

Graf 10b) Užití drogy respondenty ve věznici a jejich důvody užití

Podotázka pro respondenta: „ Můžete uvést důvod, proč jste drogu užil?“

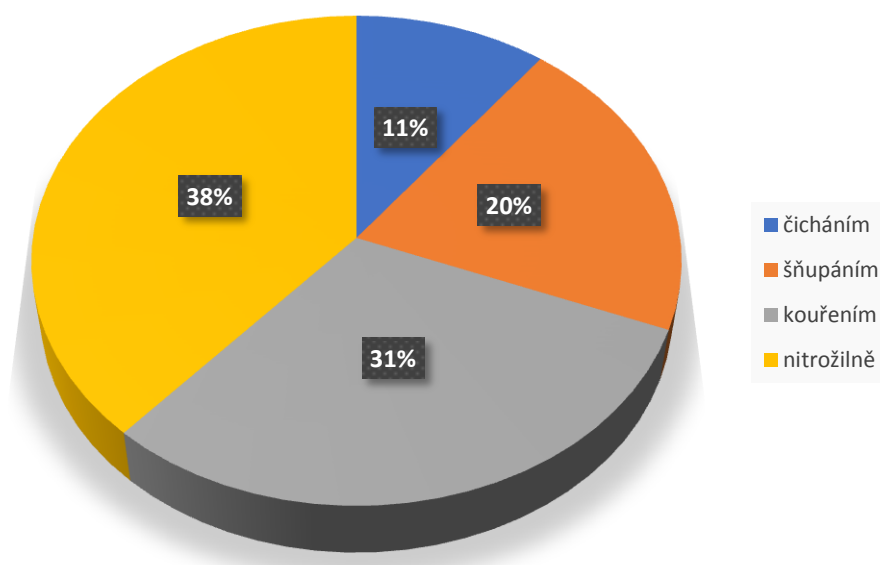

Zdroj: vlastní šetření

Jako nejčastější důvod (Graf 10b) respondenti (50%) uvedli, že drogu užíli, hlavně z důvodu, aby přežili, 25% respondentů uvedlo, že drogy brali již venku, 19% uvedlo beznaděj a 6% pro duševní poruchu. V této práci dle provedených výzkumů byly jako nejčastější příčiny užívání drog ve věznicích uváděny především, že brali venku, následně pro zpestření života a poté z nudy. V tomto případě důvody užívání liší a tvrzení se příliš nepotvrdilo.

Graf 11 Nejběžnější způsob užívání drog ve věznici

Otázka pro respondenta: „ Víte jakým způsobem je ve vězení droga nejčastěji užívána?“

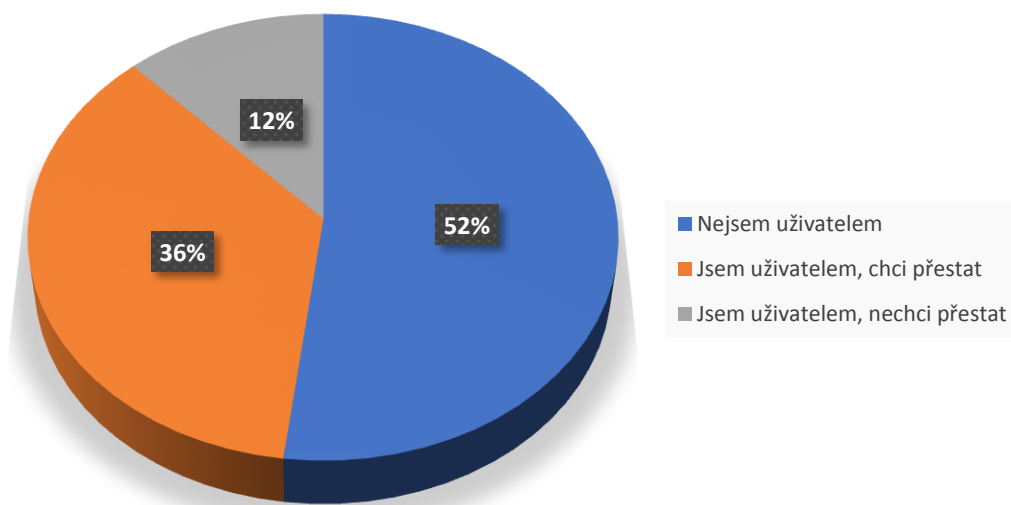
Zdroj: vlastní šetření

V předchozí otázce byli respondenti dotazováni, zda vědí, jaké jsou nejčastěji užívané a vyhledávané návykové látky ve věznici. Respondenti uvedli pervitin, poté léky a marihuanu. Tímto se potvrdilo i vyhodnocení (Graf 11), kdy nejčastější způsob užívání těchto drog uvedlo 38% respondentů nitrožilně, jako další nejčastější způsob uvedlo 31% respondentů kouřením a 20% šňupáním.

Na otázku týkající se zkušenosti s drogou (Graf 12) přes polovinu respondentů odpovědělo, že nejsou uživateli drog, 36% respondentů odpovědělo, že jsou uživateli, ale rádi by přestali, 12% respondentů uvedlo, že jsou uživateli a přestat s tím nechtějí a možnost odpovědi, že by se respondent s drogou setkal až ve vězení, nikdo z oslovených nevedl.

Graf 12 Zkušenost odsouzených s drogou ve věznici

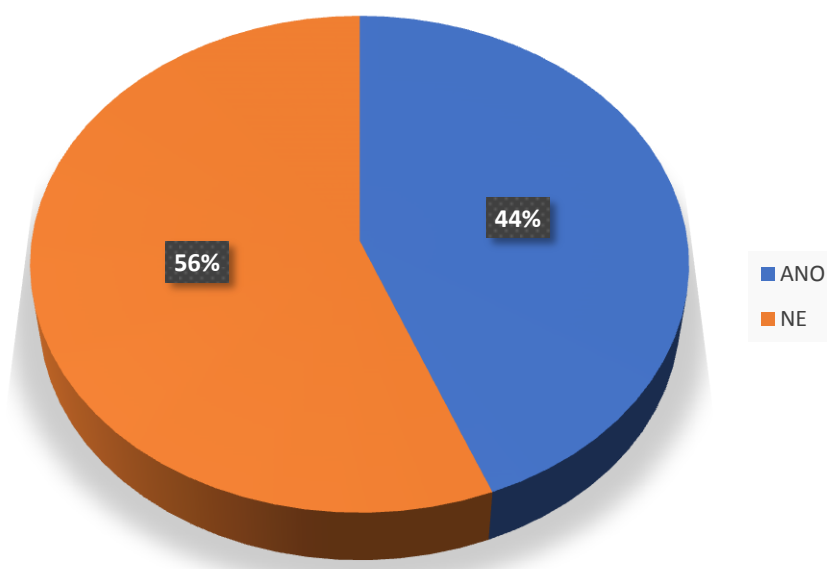
Otázka pro respondenta: „Jakou máte zkušenost s drogami?“

Zdroj: vlastní šetření

Graf 13 Názor na současné bezpečnostní opatření ve věznici

Otázka pro respondenta: „Myslíte si, že současná bezpečnostní opatření jsou ve věznici dostačující nebo se dají snadno obejít?“

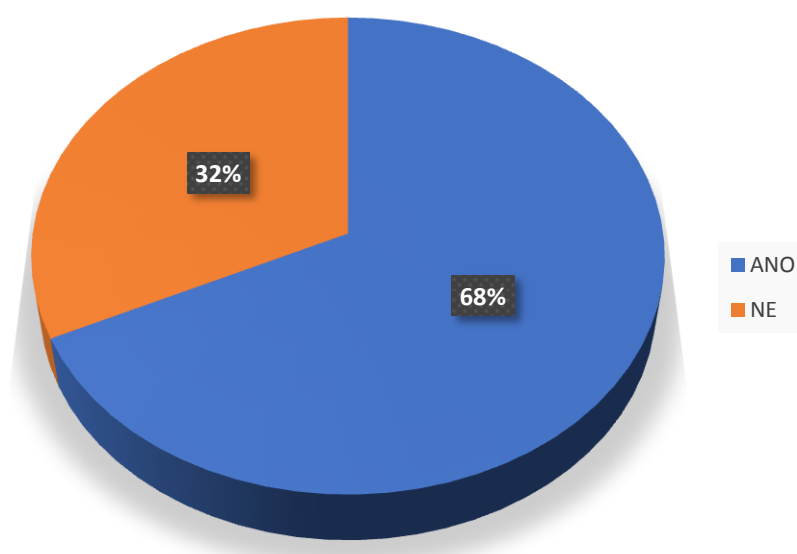
Zdroj: vlastní šetření

Přes polovinu respondentů (56%) na tuto otázku odpovědělo negativně (Graf 13) a domnívá se, že bezpečnostní opatření, která jsou v současné době ve věznicích provozovaná a realizovaná jsou nedostačující a dají se obejít.

Jak je názorně vidět z posledního grafu tohoto dotazníku (Graf 14), celkem 68% dotázaných respondentů jsou si těchto realizací vědomi. Zde se velmi dobře projevila spolupráce policejních orgánů SKPV Příbram a Vězeňské služby Příbram, která je pro řešení drogové problematiky velmi důležitá, za poslední roky ve věznici provedlo několik úspěšných realizací drogové trestné činnosti. Vězeňská služba se k této problematice staví kladně a nezavírá před tímto problémem dveře.

Graf 14 Znalost odsouzených o prováděných realizacích Policejních orgánů VS a Policie ČR týkající se drogové problematiky uvnitř věznice

Otázka pro respondenta: „Slyšel jste někdy o realizacích zásahů ve vězeňském zařízení Příbram, které již zde několikrát prováděla Vězeňská služba ve spolupráci s policií ČR, týkající se právě drogové problematiky?“

Zdroj: vlastní šetření

5.3 Navrhovaná opatření

Pokud bychom se měli zamyslet nad tím, jakým způsobem snížit množství omamných a psychotropních látek zneužívaných odsouzenými ve věznicích ČR, musíme se vrátit k základním způsobům, kterými se drogy do věznic dostávají a tyto se snažit jakkoliv možnými způsoby eliminovat.

Na jedné straně je velká snaha o zvýšení zaměstnanosti odsouzených ve věznicích, kdy je apelováno na řešení jejich situace např. zadluženosti, ale zároveň toto vede ke zvýšení nároků na zajištění vyšší bezpečnosti. Odsouzení mohou dle možností vykonávat pracovní činnosti buďto ve střeženém prostoru věznice nebo na venkovním pracovišti mimo objekt věznice. A právě tyto prostory na venkovním nestřeženém pracovišti vytvářejí ideální podmínky pro předávání zakázaných látek civilními osobami, kteří s vězni přijdou do kontaktu. Tito je následně přenášejí v tělních útrobach přes střežený a kontrolovaný prostor věznice. Pokud většina zakázaných látek dle zjištění prováděných realizacemi policejních orgánů VS a Policie ČR, že se do věznice dostávají návykové látky ve velké míře právě z nestřežených pracovišť nabízejí se otázka, zda by řešením této problematiky nebylo budování pracovišť uvnitř věznic, tak aby vězni neopouštěli střežený prostor a dále nebyli v kontaktu s běžnými zaměstnanci, kteří jim zakázané látky dodávají?

Dalším významným způsobem, jakým si vězni obstarávají zakázané látky do věznice je dle prováděných výzkumů IKSP a prováděných realizací policejních orgánů VS a Policie ČR zasíláním balíků od příbuzných. Na jejich zasílání mají vězni nárok jednou za šest měsíců. I přesto že jsou balíky podrobovány kontrolám, zkušenost je taková, že zakázané látky jsou v balících velmi špatně ne-li vůbec identifikovány. Preciznost a vynalézavost v ukrytí těchto zakázaných látek v balících je pro vězně i jejich příbuzné, kteří jim balíky zasílají nevyčerpatelná. V tomto případě jak eliminovat zasílání zakázaných látek v balíčcích do věznic by se nabízela otázka systémové změny. Pokud by se v areálu věznice zřídila prodejna, kde by si odsouzení mohli zakoupit to, co je běžně v balících vězňům zasíláno, odpadly by kontroly balíků pracovníky vězeňské služby. Odsouzeným by jejich příbuzní mohli zasílat na jejich účet, který má každý vězeň zřízen finanční hotovost, za kterou by si mohl v prodejně věznice kupovat věci pro svou běžnou potřebu⁴⁹.

Dalším způsobem, jak pronikají drogy do věznic dle laické i odborné veřejnosti a dle výzkumu, který byl prováděn institutem pro kriminologii a sociální prevenci k problematice průniku drog do věznic v roce 2000 dle (*tabulka č.7*), jak je uvedeno v teoretické části bakalářské práce jednoznačně vyplynulo, že se drogy nemohou dostat do věznice bez pomoci příslušníka nebo zaměstnance vězeňské služby.

⁴⁹ DRUGS&FORENSICS BULLETIN Národní protidrogové centrály 2/2020, Kocík M., Sedláčková M., *Drogová trestná činnost vězňů* str. 17, vydavatel Policie ČR, Národní protidrogová centrála SKPV, ISSN: 1211-8834.

Toto tvrzení se nepotvrdilo. Dle policejních orgánů VS a Policie ČR, kteří se podílely na několika rozsáhlých realizacích tohoto druhu kriminality ve věznici Příbram nebylo potvrzeno a nebyla zjištěna aktivita těchto osob. Dle statistické ročenky VS ČR z roku 2019 vyplývá, že tento způsob pronikání drog do věznic klesá i v ostatních vězeňských zařízeních ČR, jak uvádí tabulka č. 8.

Tabulka č. 8 – Pravomocné odsouzení zaměstnanců Vězeňské služby ČR⁵⁰

	2019	2018	2017	2016	2015
Příslušník	9	14	8	21	24
Zaměstnanec	3	0	3	3	2

Jako jedna z možných cest se nabízí provádění namátkových a opakovaných kontrol monitoringu drog v moči (který se v současné době provádí pouze v rámci vstupních prohlídek při vzetí do vazby nebo při nástupu do výkonu trestu). Pokud by se monitoring prováděl ve věznicích nárazově a opakovaně, odsouzený by věděl, že k těmto kontrolám dochází a drogu si z obavy z možných následků např. kázeňských trestů nevezme. Dle provedeného výzkumu bylo zjištěno, že věznice Příbram Bytíz opakované kontroly u vězňů provádí a jde tímto směrem, byť je toto opatření finančně nákladné.

Poskytovaná léčebná opatření ve věznicích například ze závislosti na drogách, nebude nikdy rovnocennou alternativou léčby na svobodě. Jedním z nejúčinnějších způsobů, jak snížit poptávku po drogách může být krom prosazování této dobrovolné léčby ze závislosti, také zlepšování podmínek ve věznicích a to především umožňovat a nabízet odsouzeným práci nebo studium, sportovní činnosti, divadlo, duchovní aktivity, vzdělávání v oblasti prevence užívání drog, zdravé způsoby trávení času, které mohou mít pozitivní vliv na rizikové chování vězňů.⁵¹

Jako účinnou cestu v drogové problematice vězeňská služba vidí i v metodě analýzy splaškových vod ve věznicích, kdy se jim tato metoda osvědčuje, jelikož je možné zjistit užívání návykových látek, reálný rozsah návykových látek a časové

⁵⁰ MÄSIAROVÁ, L. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2019* [online] 2020 [cit. 2021-01-18]. s. 193. Dostupné z: [https://vs-cr.cz/wp-content/uploads/2020/05/statisticka-rocenka-Vězeňské-sluzby-České-republiky-za-rok-2019.pdf](https://vs-cr.cz/wp-content/uploads/2020/05/statisticka-rocenka-Vezeňské-sluzby-České-republiky-za-rok-2019.pdf)

⁵¹ ZEMAN, P. *Uživatelé drog ve vězení - hodnocení účinnosti terapeutických programů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2019. str.23. ISBN 978-80-7338-178-3.

schéma v konkrétní organizační jednotce. Přínosem je i možnost orientačního výpočtu a stanovení množství tzv. čisté drogy, která za určitý čas prošla kanalizačním systémem.⁵²

Další účinnou cestou v této problematice se nabízí fungující systém „vymáhání práva v oblasti drogové problematiky“ příslušnými orgány Vězeňské služby ČR, represivní přístup jak k vězněným osobám, tak k zaměstnancům Vězeňské služby ČR a přísné trestání zneužití návykových látek, její pašování i následná distribuce. To znamená sjednotit postupy kázeňských řízení a následné ukládání trestů v jednotlivých věznicích. Hlavním smyslem drogové problematiky ve vězení by mělo být, že užívání drog a nelegálních látek by mělo být pro vězeňské osoby maximálně nevýhodné a také obtížné. Využít všechny prostředky, kterými vězeňská služba ČR disponuje k trestání prokázaného zneužití omamné a psychotropní látky (kázeňské tresty) a prokázané zneužití návykových látek předávat Policii ČR a šetřit jako podezření z trestného činu.

Drogová kriminalita patří k nejnebezpečnější, k nejdynamičtější a rozvíjející se formě trestné činnosti vůbec. Proto je velmi nezbytný nárůst i úroveň činnosti zejména bezpečnostních a justičních orgánů. Nezbytný je i vývoj právní úpravy, která bude směřovat ke zkvalitnění práce orgánů činných v trestním řízení a k zefektivnění postihu pachatelů tohoto druhu trestné činnosti.

⁵² WebPortal VSČR, Odbor kontroly GŘ VS ČR. *Metodika analýzy splaškových vod – základní informace k metodě*. Praha 2017 [online] 2020 [cit. 2020-10-02]. Dostupné z: <http://webportal.vezslu.justice.cz/SitePages/DomovskaStranka.aspx>

Závěr

Tato bakalářská práce pojednává o problematice zneužívání návykových látek ve věznicích v České republice a o její aktuální situaci dnes.

Cílem této bakalářské práce bylo zjistit, jaké návykové látky odsouzení ve věznicích v současné době preferují a jaké jsou možné cesty pro jejich opatření. Dále vyhodnotit situaci, zda drogová problematika ve věznicích v ČR i nadále stoupá, zda účinnost současných zavedených preventivních opatření týkající se samotného zneužívání návykových látek jsou dostačující či nikoli a zda odsouzení toxikomani spolupracují s preventisty ve výkonu trestu odnětí svobody a vede to k pozitivním výsledkům.

V teoretické části této práce byly zpracovány za využití studia odborných zdrojů, literatury, zákonů, pravidel, předpisů a základních informací týkající se Vězeňské služby, především definice, základní pojmy vězeňství, trestná činnost páchaná ve věznicích a problematika věznic. Mezi nejrozšířenější trestnou činností odsouzených ve věznicích, jak již bylo uvedeno patří drogová problematika. V práci jsou popsány dle dosavadních výzkumů nejčastěji užívané návykové látky, jejich účinky, rizika a možnost ochranné léčby pro závislé vězně. Také je zde uvedeno, jakými již zjištěnými způsoby tyto látky do zařízení věznic doposud pronikají. Dle shromážděných informací je vidět, že odsouzení jsou se svými blízkými opravdu vynalézaví ve způsobu pašování drog do vězeňských zařízení. V praktické části této práce je zmapována současná drogová problematika ve věznicích ČR a to v konkrétní mužské věznici s ostrahou Příbram - Bytíz. Práce byla vypracována na základě vlastního výzkumu s cílem zjistit a porovnat si některá tvrzení z praktické části této práce. Výzkum byl zaměřený na získání aktuálních informací týkající se vědomí přítomnosti drog mezi odsouzenými respondenty uvnitř věznice, jejich znalost nejčastěji zneužívané a žádané drogy uvnitř věznice, způsoby průniku drog do věznice, funkčnost ochranných a léčebných opatření a následně porovnání těchto zjištěných informací s dosud známými informacemi již dříve prováděných výzkumů.

Výzkumem byla polovina mých tvrzení potvrzena a polovina tvrzení vyvrácena. Z výsledků šetření je zjevné, že počet drogově závislých osob ve věznicích rok od roku stoupá, že zde převládají a trestnou činností uvnitř věznice páchají převážně vícekrát vězněné osoby čili recidivisté. Co se týče nedostatku pracovních míst pro odsouzené se

dle výzkumu nepotvrdilo, dle mých výsledků práce byla nabídnuta více jak polovině respondentům a jen velmi malá část z nich opravdu pracuje. Také se nepotvrdily výsledky jiných výzkumů ohledně nedostatečné opakovatelnosti provádění screeningového testování z moči odsouzených. Co se ale nezměnilo, jsou nejběžněji užívané a dostupné látky ve věznicích, mezi které stále patří metanfetamin (Pervitin), léky s psychotropními účinky (Subutex a Benzodiazepiny), THC konopné látky (marihuana) a nejběžněji užívaný způsob drog je nitrožilně. Důležitá jsou zjištění, jakým způsobem se do věznice drogy dostávají. Převážná část veřejnosti je přesvědčena, že se drogy nemohou dostat do věznic bez pomoci příslušníků nebo zaměstnanců vězeňské služby. Dle statistické ročenky VS z roku 2019 se uvádí, že tento způsob pronikání drog do věznic rok od roku klesá (viz. tabulka č. 8) a též policejními orgány VS a Policie ČR ve věznici Příbram nebyl zjištěna aktivita těchto osob. Odsouzení ve vězeňském zařízení trpí psychickou zátěží. Celkem polovina dotázaných odpověděli, že drogy užívají z důvodu, aby ve věznici přežili, a nebo, že byli uživateli drog již před nástupem do VTOS. Tímto způsobem je pro ně nejjednodušší tuto problematiku řešit, místo aby vyhledali odbornou pomoc, která jim je ve vězeňském zařízení nabízena a to od poraden drogové prevence, bezdrogových zón až po léčebná oddělení, kde pouze 24% dotázaných respondentů věří v léčbu drogové závislosti ve vězeňském zařízení.

V práci jsou na závěr popsána navrhovaná protidrogová opatření, která jsou již v mnoha věznicích běžná, ale také jsou zde uvedena opatření, která vedou přinejmenším k zamyšlení se nad nimi, zda ty současné zavedené opatření jsou dostačující či nikoli a zda by nebylo dobré se nad některými novými opatřeními pro zmírnění této problematiky alespoň pozastavit vzhledem k její závažnosti. Je třeba stále a tvrdě tuto problematiku řešit, navrhovat nová účinnější opatření, realizovat a přitvrzovat v dodržování preventivních opatřeních. Ve věznici Příbram se velmi dobře projevila i spolupráce policejních orgánů SKPV Příbram a Vězeňské služby Příbram, která je pro řešení drogové problematiky též velmi důležitá, kdy za poslední roky ve věznici provedly několik úspěšných realizací drogové trestné činnosti, která se dostává do podvědomí odsouzených. Vězeňská služba se k této problematice staví kladně a nezavírá před tímto problémem dveře. Problematice užívání drog a drogových závislostí ve věznicích by měla být věnována pozornost v každé věznici ČR.

Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje

1. ČERNÍKOVÁ, V. a kol. *Sociální ochrana terciální prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 244. ISBN 978-80-7380-138-0.
2. JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákon a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 4. vydání. Praha: Leges, 2013. str. 1215, ISBN 978—80-87576-0.
3. KNÁPKOVÁ, D., TITLOVÁ, M. *Penologie*. Praha: Wolters Kluwer 2016. str. 220, ISBN: 978-80-8168-524-8.
4. MAREŠOVÁ, A. a kol. *Drogy a česká vězeňská populace v kontextu drogové scény a trestně právní legislativy*. 1. vydání, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003. str. 123. ISBN 80-7338-018-8.
5. MAREŠOVÁ, A. a kol. *Drogová problematika ve věznicích ČR a některých zahraničních věznicích*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000. 1. vydání str. 131. ISBN 80-86008-84-3.
6. MATES, P., ŠKODA, J., VAVERA, F. *Veřejné sbory*. PRAHA: Wolters Kluwer, 2011. První vydání. s. 384. ISBN 978-80-7357-572-4.
7. MRAVČÍK, M. a kol. *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2019*. vydavatelství Praha: Úřad práce České republiky, 2020. str. 273. ISBN:978-80-7440-254-8.
8. SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie I. díl, Úvod do teorie trestu a trestání*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. 1. vydání, str. 57. ISBN 978-80-7372-203-6.
9. SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie II. díl, Teorie a praxe zacházení s vězňými*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. 1. vydání, str. 77. ISBN 978-80-7372-204-3.
10. SOCHŮREK, Jan. *Kapitoly z penologie III. díl, Negativní jevy ve vězení*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. 1. vydání, str. 69. ISBN 978-80-7372-205-0.
11. ŠTĚRBA, V., *Penologie*. 2. vydání, Praha: Armex Publishing s.r.o. 2009. str. (167) ISBN 978-80-86795-74-4.
12. ZEMAN, P. *Uživatelé drog ve vězení - hodnocení účinnosti terapeutických programů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2019. str. 184. ISBN 978-80-7338-178-3.

Elektronické zdroje

1. Bezpečná Plzeň. *Protidrogová prevence*. [online] 9.9.2016 [cit. 2021-01-02]. Dostupné z: <https://bezpecnaplzen.eu/projekty/protidrogova-prevence/protidrogova-prevence-1.aspx>
2. GENERÁLNÍ ŘEDITELSTVÍ Vězeňské služby ČR. *Aktuální počty zaměstnaných vězňů* [online] 2021 [cit. 2021-01-06]. Dostupné z <https://www.vscr.cz/informovani-servis/rychla-fakta/aktualni-pocty-zamestnanych-veznu/>
3. IDNES. *Věznice ve středních Čechách jsou plné. Nad kapacitu je tři sta vězňů* [online] 20.9.2020 [cit. 15.12.2020]. Dostupné z: www.idnes.cz/praha/zpravy/plne-kapacity-stredoceskyh-veznic.
4. MÄSIAROVÁ, L. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2019* [online] 2020 [cit. 2021-01-02]. s. 262. Dostupné z: <https://vscr.cz/wp-content/uploads/2020/05/statisticka-rocenka-Vezenske-sluzby-Ceske-republiky-za-rok-2019.pdf>.
5. MÄSIAROVÁ, L. *Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky 2018* [online] 2019 [cit. 2020-11-20]. s. 262. Dostupné z: <https://vscr.cz/content/uploads/Statisticka-rocenka-2018.pdf>.
6. O BASE. *Drogy ve vězení* [online]. 2017 [cit. 2020-08-27]. Dostupné z: <http://obase.cz/kdyz-musite-do-vezeni/drogy-ve-vezeni/>.
7. PRÁVO 21. *Přeplněnost věznic a amnestie jako řešení? Hledejme raději dlouhodobá východiska* [online] 2020 [cit. 2020-11-20]. Dostupné z: <https://pravo21.online/pravo/preplnenost-veznic-a-amnestie-jako-reseni-hledejme-radeji-dlouhodobavychodiska>
8. WebPortal VSČR, Odbor kontroly GŘ VS ČR. *Metodika analýzy splaškových vod – základní informace k metodě*, Praha 2017. [online]. [cit. 2020-10-02]. Dostupné z: <http://webportal.vezslu.justice.cz/SitePages/DomovskaStranka.aspx>
9. WikiSkripta. *Návykové látky* [online] 16.2.2020 [cit. 20.12.2020]. Dostupné z: https://www.wikiskripta.eu/w/Navykove_latky

Legislativní dokumenty

1. ČESKO (ČESKOSLOVENSKO). Zákon č. 555 České národní rady ze dne 17. listopadu 1992 o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky. In *Sbírka zákonů České a Slovenské federativní republiky*. 1992, částka 112, s. 3297-3302. ISSN 1211-1244.
2. ČESKO. Zákon č. 58 ze dne 19. ledna 2017, kterým se mění zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník ve znění pozdějších předpisů, z. č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu a odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů a další související zákony. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2017, částka 20, s. 590-608. ISSN 1211-1244.
3. ČESKO. Zákon č. 169 ze dne 30. června 1999, o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1999, částka 58, s. 3170-3187. ISSN 1211-1244.

Ostatní zdroje

1. DRUGS&FORENSICS BULLETIN Národní protidrogové centrály 2/2020, Kocík M., Sedláčková M., *Drogová trestná činnost vězněných osob*, vydavatel Policie ČR, Národní protidrogová centrála SKPV, ISSN: 1211-8834.
2. KONCEPCE_VĚZEŇSTVÍ DO ROKU 2025 [online]. Ministerstvo spravedlnosti České republiky [cit. 2020-08-22]. s. 162. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2017/06/Koncepce-vezenstvi.pdf>.

Seznam zkratk

VS ČR – Vězeňská služba České republiky

TČ – trestná činnost, trestný čin

VTOS – výkon trestu odnětí svobody

OPL – omamné a psychotropní látky

ZS – zdravotnická střediska

LSD – halucinogenní droga

THC – kanabinoidy, psychotropní návyková látka

PDP – poradna drogové prevence

CNS – centrální nervová soustava

IKSP – Institut pro kriminologii a sociální prevenci

Seznam tabulek a grafů

Tabulka 1: Počet odsouzených osob ve výkonu trestu odnětí svobody

Tabulka 2: Trestná činnost osob ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody a zabezpečovací detence

Tabulka 3: Počet případů a počet vězňených osob, proti kterým bylo vedeno trestní řízení v souvislosti s drogami

Tabulka 4: Nezákonné jednání vězňených osob související s drogami

Tabulka 5: Počty drogově závislých osob ve věznicích, evidované ZS

Tabulka 6: Příčiny zneužívání drog ve věznicích v %

Tabulka 7: Nejčastější způsoby obstarávání drog

Tabulka 8: Pravomocné odsouzení zaměstnanců Vězeňské služby ČR

Graf 1: Opakovanost odsouzených ve VTOS

Graf 2: Většina respondentů byla uživateli drog již před nástupem do VTOS

Graf 3: Provádění opakovatelného screeningového testování moči odsouzených

Graf 4: Nabídka práce pro odsouzené ve VTOS

Graf 5: Počet pracujících odsouzených respondentů

Graf 6: Spokojenost odsouzených s poradenskými a výchovnými aktivitami

Graf 7: Vědomost odsouzených o existenci poraden a jejich pomoci

Graf 8: Názor respondentů na úspěšnost drogové závislosti ve věznici

Graf 9a,b: Znalost respondentů ohledně nejžádanějších drog ve věznici, jejich názvy

Graf 10a,b: Užití drogy respondenty ve věznici a jejich důvody užití

Graf 11: Nejběžnější způsob užívání drog ve věznici

Graf 12: Zkušenost odsouzených s drogou ve věznici

Graf 13: Názor na současné bezpečnostní opatření ve věznici

Graf 14: Znalost odsouzených o prováděných realizacích Policejních orgánů VS a Policie ČR týkající se drogové problematiky uvnitř věznice

PŘÍLOHY - Dotazník

Vážení respondenti, obracím se na Vás s žádostí o vyplnění mého dotazníku, jehož smyslem je provést kvantitativní výzkum v rámci mé bakalářské práce pod názvem „Problematika zneužívání návykových látek ve věznicích České republiky.“ Pro svoji práci jsem si vybrala věznici Příbram – Bytíz pro výkon trestu odnětí svobody mužů. Dovoluji si Vás rovněž požádat o co nejpřesnější a pravdivé vyplnění dotazníku. Účast ve výzkumu je anonymní a dobrovolná. Předem děkuji za spolupráci.

V otázkách, kde jsou uvedeny možnosti, označte křížkem Vaši odpověď.

1. Jste ve výkonu trestu odnětí svobody poprvé?

ano

ne

2. Byl jste před nástupem do VTOS uživatelem drog?

ano

ne

3. Byl Vám někdy během výkonu trestu ve věznici proveden monitoring moči kromě vstupní prohlídky?

ano

ne

4. Byla Vám zde ve výkonu trestu nabídnuta možnost pracovat, doplňovat si vzdělání?

ano

ne

5. Pokud ano, pracujete či nikoli

ano

ne

6. Jste spokojeni s výchovnými, vzdělávacími, poradenskými aktivitami, které Vám vězeňské zařízení nabízí?

- ano
- ne
- nevím o nich

7. Slyšel jste někdy o poradnách drogové prevence ve věznici a možnosti jejich pomoci?

- ano
- ne

8. Myslíte si, že léčba drogové závislosti ve vězeňském zařízení může být úspěšná?

- ano
- ne
- někdy
- záleží na člověku

9. Víte, jaké jsou ve věznici nejžádanější a nejvyhledávanější návykové látky (drogy)?

- ano
- ne

Můžete uvést jejich názvy.....

10. Užil jste někdy ve věznici drogu (včetně léčiva), pokud ano, co Vás k tomu vedlo?

- ano
- ne
- z nudy
- bral jsem i venku
- abych přežil
- ze zvědavosti

Jiný důvod.....

11. Víte jakým způsobem je ve vězení droga nejčastěji užívána?

- čicháním kouřením
 šňupáním nitrožilně

12. Jakou máte zkušenost s drogami?

- nejsem uživatelem drog
 s drogou jsem se setkal až ve věznici
 jsem uživatelem ale chtěl bych přestat
 nechci přestat

13. Myslíte si, že současná bezpečnostní opatření jsou ve věznici dostačující nebo se dají snadno obejít?

- ano
 ne

14. Slyšel jste někdy o realizacích zásahů ve vězeňském zařízení Příbram, které již zde několikrát prováděla Vězeňská služba ve spolupráci s Policií ČR, týkající se právě drogové problematiky?

- ano
 ne

„Děkuji Vám za Váš čas, který jste věnovali k vyplnění tohoto dotazníku. Studentka Vysoké školy Evropských a regionálních studií Příbram, oboru Bezpečnostně právní činnosti ve veřejné správě.“